

בס"ד

מבוא וסיכום
ללימוד המאמר השבועי
מתוך הספה"ק

אמרי מנחם

[פרשת בא]ב

קנאת סופרים תרבה חכמה - גם לגורם הקנאה

לקראת שבת לכו ונלכה

שאלות וחידודים בפרשה

פתחי אמרי מנחם

יוצא לאור ע"י מרכז חסידי אלכסנדר בארה"ק
לעידוד הלימוד השבועי העולמי ולימוד חומש ורש"י
שנתקן בהוראתו ובהדרכתו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פטרוֹן פרשת בא

ידידנו היקר והנכבד
הרה"ג ר' יוסף אלימלך משה שאהן שליט"א
מוזנסי, ניו יורק

לכבוד השמחה במעונו
בנישואי בתו הכלה המהוללה תחי'
עב"ג החתן החשוב הר' מאיר אשכנזי הי"ו
למזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
יזכו לבנות בית נאמן בישראל לבנין עדי עד
ולתפארת כרם בית ה'

פטרון פרשת בא

ידידנו היקר והנכבד
איש טוב ומטיב דודף צדקה וחסד
הר"ר **בנימין מאיר ויינברגר** ומשפ' הי"ז
ניו יורק

לעילוי נשמת האשה החשובה, צנועה וחסודה
ידאת ה' היא תתהלל
מדת חיה ב"ר זאב ע"ה
גלב"ע ו' שבט תשנ"ז לפ"ק
ת.ג.צ.ב.ה.

ולזכות בנה שיבלחט"א
הרה"ח ר' **יצחק יהושע העשיל** שיחי'
בערגמאן

תוכן הקונטרס

- ה לקראת שבת בא לכו ונלכה.....
ז הלימוד השבועי - בא אות ב.....
מבוא למאמר / תוכן המאמר / אמרי מנחם / ביאורים / סיכום / הוראה למעשה
חומש ורש"י בפרשת השבוע שאלות ותשובות / היכן מצינו.....
כט כומש ורש"י בפרשת השבוע שאלות ותשובות / היכן מצינו.....
לד פתחי אמרי מנחם מפתח כל נושאי ומאמרי הפרשה מרבינו זי"ע.....

התורה והברכה

לכל המסייעים בהוצאת קונטרס זה
ישלם ה' פעלם ותהי משכורתם שלמה מן השמים

לתגובות והערות [ולהצטרפות לרשימת התפוצה]

imreimenachemgmail.com

כמו"כ ניתן להשתתף בהוצאות הגיליונות הבאים בכתובת הנ"ל

הלימוד לשבוע הבא:

בשלה אות א

הנושא: התיצבו וראו את ישועת ה' - למעלה מדרך הטבע.

ברצוני לבקש, כאשר לאחרונה הושלמה הדפסת ספרו של כ"ק אמו"ר זצלה"ה זי"ע, ספר הק' אמרי מנחם, ומפרסמים בכל שבוע מאמר אחד "א ליינטער שטיקל ש'העולם' לומד בצוותא חדא, אבקש בזאת מה'עולם' כאן שיצטרפו ללימוד זה, וזה יהיה לנחת רוח לאאמו"ר זצלה"ה שהיתה בקשתו להדפיס את הספר כדי "אז יודן זאלן לערנען אין דעם" "און דאס וועט זיין אונזער התחברות והתקשרות וייטער".

דברי פרידה מאת כ"ק מין אמר"ר שליט"א
במוצ"ש התאחדות בארה"ב, סיון תשנ"ז

לעשות רצון צדיק הלימוד השבועי העולמי בספה"ק אמרי מנחם

"בעהט איך למעשה יעדער איינער פון אונז זאל נעמען כאטש איינמאל א וואך קובע זיין א שיעור און דעם ספר..." (בקשתי שכל אחד מאתנו יקבע שיעור ללמוד בזה הספר לכל הפחות פעם אחת בשבוע).

מתוך דא"ח מאת כ"ק מין אמר"ר שליט"א
במועדי סיום השלמת הספר - י"ז אדר תשע"ז

לקראת שבת בא לכו ונלכה

הכנה לשבת קודש במשנת החסידות ורבוה"ק זי"ע

מאמר "הכרת הטוב"

לעשות רצונך אלקי חפצתי ותורתך בתוך מעי.

דוד המלך ע"ה נעים זמירות ישראל כתב מזמור תודה והכרת הטוב להשי"ת על כל הניסים ונפלאות שעשה עמנו כאשר הוציאנו ממצרים והושיענו בקריעת ים סוף ובמתן תורה, וכה הם דבריו בקפיטל מ (פירוש הפסוקים עפ"י רש"י והמלבי"ם):

קרעת לנו את הים, וחצבת מרחוק להטיב לנו.

לְמַנְצָה לְדָוִד מִזְמוֹר:

מזמור שחיבר דוד עבור המלח צבית המקדש.

אִין עָרַךְ אֱלֹהֵי אֲנִי־דָה וְאֶדְבָּרָה עֲצָמוּ מִסְפָּר:

אין לדמות אליך כל מלך ומושיע, ואם אבוא להגיד ולדבר תהלתך לא אוכל, כי הם רבו משאוכל לספרם.

קוֹחַ קִוִּיתִי ה' וַיִּט אֱלֹהֵי וַיִּשְׁמַע שְׁוֹעָתִי:

קויתי את ה' במצרים (ומצאתי וקויתיו) וה' הטוה אזנו לי ושמע שועתי.

זָבַח וּמִנְחָה לֹא הִפְצַתָּ אֲזִנִּים כָּרִיתָ לִי עוֹלָה וְחִטָּאָה לֹא שָׁאֲלָתָּ:

במתן תורה לא חפצת מאתנו זבח ומנחה, אלא שגשמע לוקוד באזנים שפתחת לנו לשמוע בהם, קרבנות עולה וחטאת לא שאלת מאתנו.

וַיַּעֲלֵנִי מִבוֹר שְׁאוֹן מִטִּיט הַיָּוֵן וַיִּקָּם עַל סֵלַע רִגְלֵי כוֹנֵן אֲשֶׁר־י:

והעלה אותי מבית הכלא במצרים, ומרעש מימי ים סוף ורפס וטיט קרקעית הים, והעמיד את רגליי והכין את לעזי על היבשה הקשה כסלע.

אִז אֲמַרְתִּי הִגֵּה בְּאִתִּי בְּמִגְלַת סִפָּר כְּתוֹב עָלַי:

אז במתן תורה אמרתי, הגה באתי אליך במסורת ברידתך שאמרתי נעשה ונשמע, דבר זה כתוב בתורה עדות עלי.

וַיִּתֵּן בְּפִי שִׁיר חֲדָשׁ תְּהַלֵּלָהּ לְאַלְקֵינוּ וַיִּרְאוּ רַבִּים וַיִּירָאוּ וַיִּבְטְחוּ בַּה':

ונתן בפי לשורר שיר חדש – שירת הים, תהלה לאלקנו, למען יראו רבים את ניסי השי"ת ויפחדו ממנו ויבטחו בה'.

לְעִשׂוֹת רְצוֹנְךָ אֱלֹהֵי חֲפְצָתִי וְתוֹרַתְךָ בְּתוֹךְ מוֹעֵי:

כל רעוני הוא לעשות רצונך אלקי, וגם מאכלי הנכנס בתוך מעי הוא כפי חוקי תורתך, וחפצי ורעוני מצד שכלי ורגשתי נפשי לעשות רצונך ולהראות לך את שאני מכיר טובה. כי התורה היא נמצאת בתוך לבי. טובה ותודה היא נמצאת בתוך לבי.

אֲשֶׁר־י הַגִּבֹּר אֲשֶׁר שָׁם ה' מִבְּטָחוֹ וְלֹא פָּנָה אֵל רִהַבִּים וְשָׁטִי כְּזָב:

אשרי הגבור אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל ריבובים והנוטים מדרך הישרה אל הכזב של ע"ז.

בְּשִׁרְתִּי צִדְקַת בְּקִהְלָהּ רַב הִגֵּה שְׁפָתֵי לֹא אֶכְלָא ה' אֲתָה יָדְעָתָּ:

ולכן ולא את הכרת טובה ותודה השמעתי בזירת הים בקהל רב את לדתך שעשית עמנו, ולא אמנע מלספר עוד את חסדך ואמתך לקהל רב ובכתי להמשיך לצם

רבות עשית אתה ה' אלקי נפלאותיך ומחשבתך אלינו הגיסים הגדולים שעשית אתה ה' חלקי, ונפלאותיך ומחשבותיך הם בעזרנו, שבצילנו בראת עולמך,

אחידו, על אף שיש בזה משום התפארות וגאווה, כי
הלל אתה ה' ידעת את כוונתי הטובה בזה, שאין
כוונתי להתפאר אלא ששמך יתגדל בפי כל.
...אתה ה' לא תכלא רחמיך ממני חסדך ורחמיך
תמיד יצרוני:
...לכן אתה ה' לא תמנע רחמיך ממני, וחסדך ואמתך
תמיד יסמכוני.

...ואני עני ואביון אד' יחשב לי עזרתי ומפלט
אתה אלקי אל תאחר:
...ואני מכניע את עמי לפניך כעני ואביון וכי אני
מרגיש שאני תלוי בך וכיך תמיד לעזרתך ואלד'
יחשוב לי את ההכנעה הזאת להושיעני בזכות
זו, שהרי רק אתה יכול לעזרני ולהצילני, ולכן אל
תתמהמה מלמהר ולהושיעני.

אוי, גיוואלדיג! דוד המלך שר את שירת ההודאה והכרת הטוב שיש לו על הקב"ה על כל חסדיו
ונפלאותיו שעשה ועושה ויעשה עם ישראל עם הכלל ועם הפרט, ושכלו ולבו מורים לו בדיעה
ובהרגשת הלב, שהקב"ה לא מצפה ממנו לקרבנות עולות ותודות וחטאות, לא ולא! מה הוא כן
מצפה ממנו? "שירת ההודאה מתוך הכרת הטוב...", ודוד המלך משתוקק על זה בערגה; כל רצוני
הוא לעשות רצונך אלקי, חפצי ורצוני מצד שכלי ורגשתי נפשי "ל-ע-ש-ו-ת ר-צ-ו-נ-ך ו-ל-ה-ר-
א-ו-ת ל-ך א-ו-ת ש-א-נ-י מ-כ-י-ר ט-ו-ב-ה". כי התורה הזאת שצריך להכיר טובה ותודה
היא נמצאת בתוך לבי. גיוואלד גיוואלד, אני חפץ לתת לך את הכרת הטוב!... ומהו האות? 'שירות
ותשבחות' למלך א-ל חי וקיים... --- עם 'פרסומי ניסא', לא אמנע את עצמי מלפרסם את הניסים
שאתה עושה עמנו!!!, הוי הוי; ממצרים גאלתנו, ומבית עבדים פדיתנו --- כל בכוריהם הרגת
ובכורך ישראל גאלת וים סוף להם בקעת וזדים טבעת וידידים העברת --- על זאת שבחו אהובים
ורוממו לקל ונתנו ידידים זמירות שירות ותשבחות למלך א-ל חי וקיים!...

ברם! יש להבין היכן השמיענו השי"ת שאינו מבקש מאתנו אלא הכרת הטוב? מה הקשר בין
יציאת מצרים וקריעת ים סוף להכרת הטוב? מה השייכות שיש בין הכרת הטוב לקבלת התורה.
ומה הקשר בין הכרת הטוב להבקשה של: אתה ה' לא תכלה רחמיך ממני, חסדך ואמיתך תמיד
יצרוני? ואיך מתקשר כל הקפיטל עם סיום הקפיטל: ואני עני ואביון, אד' יחשב לי, עזרתי ומפלט
אתה, אלקי אל תאחר? ועל הכל הקושיא הגדולה של רבוה"ק, איך מבקש העניו שכר על ענותנותו,
הלזאת יקרא עניויות?.

וענית [בקול רם] ואמרת שאינך כפוי טובה.

במאמר השבועי העולמי הנלמד בין כל אנ"ש שיחיו לאיווש"ט די בכל אתר ואתר, המאמר
הנורא והנשגב, מעט הכמות ורב האיכות של כ"ק מרן רבינו ה'אמרי מנחם' זי"ע, אשר בו מגלה
רבינו חידושים נפלאים עד מאד, וואס מ'דארף האבן ברייטע פלייצעס דאס צו זאגן!... שם קובע
רבינו דמאחר שכל גלות מצרים הוא בחינת גלות הדעת, וכל תכלית יציאת מצרים היתה שיבואו
בני ישראל עי"ז לבחינת דעת, כמו שאמר הכתוב: 'וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם מתחת
סבלות מצרים'. הנה כי כן היה פרעה גם ראוי לבוא באפס מה לבחינת דעת, והוא על פי הכלל
שמביא בעל התולדות בשם מרן הבעש"ט הק זי"ע שרע הגורם אל הטוב נעשה כסא לטוב ונהפך
לטוב, וא"כ פרעה שעל ידו באו ישראל לבחינת דעת, היה גם הוא ראוי לבוא לזה... ס'איז מורא'דיג
דעם רבי'נס ווערטער, נורא ואיום!... פרעה שורש קליפת טומאת וערות מצרים, היה ראוי לבוא
באפס מה לבחינת דעת דקדושה, אלא שבגאוותו איבד את כל זכותו, געוואלד!

במאמרו הק' בא רבינו ליישב את קושית האוה"ח הק' על הכתוב ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה וגו', למה הזכר שם הוי"ה שהוא שם מדת הרחמים, וגם דיבר אליו בלשון אמירה רכה ולא בדיבור קשה, ומתרץ האוה"ח שהוא לצד השליח שהוא מרע"ה אבל לא לצד המשתלח פרעה, שעליו לא יזכיר שם קדוש זה וגם לא ידבר עליו באמירה רכה, אבל רבינו זי"ע כותב בדבריו הנוראים שגם לפרעה דיבר הכתוב בלשון זה, וכך כותב בלשונו הטהור והק':

ונו"ל שגם לצד המשתלח אליו נזכר שם הרחמים, להיות כי על ידי יציאת מצרים נסתבב שיבואו ישראל לדעת, כמו שאמר הכתוב 'וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים', והגורם לזה הלא היה פרעה הרשע ששעבד בישראל, ואיתא בספה"ק תולדות יעקב יוסף בשם קדושת מרן הבעש"ט זצלה"ה זי"ע, כשהרע הוא גורם טוב, נעשה כסא אל הטוב, והכל טוב גמור, עכ"ל ק"י"ש, על כן היה ראוי פרעה עצמו שיבוא אפס מה לבחי' דעת, כאשר נאמר אצלו 'למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ', היינו שתשיג בחי' הדעת, ומפאת זה נזכר אצלו שם הרחמים, מפני שהיה הוא הגורם שיזכו בני ישראל לדעת.

...ואולם פרעה הרשע על ידי רוב גאוותו אבד את כל זה, כי כאמור דעת הוא בחי' יסוד, וכל אדם שיש בו גסות הרוח לכוסף נכשל באשת איש (סוטה ד:), א"כ נמצא אשר מחמת הגאווה מפסיד הדעת, לזה אמר לו משה רבינו ע"ה (י, ג) עד מתי מאנת לענות מפני, ותרגומו לאתכנעא מן קדמי, שבזה נאבד הכל מידך.

ורבינו זי"ע לומד מזה מוסר השכל והוראה למעשה בעבודת ה' מתוך מעשה רב.

וממוצא הדברים נקח מוסר השכל, שאם הרע הגורם לטוב נעשה כסא אל הטוב, ונהפך כולו להיות טוב, עד שאפילו פרעה הרשע שהוא רע הגמור, מפני שהיה גורם לטוב, נעשה ראוי ומוכשר להשגת הדעת ונזכר אצלו שם הרחמים, ... כל שכן כשטיב גורם לטוב, ודאי נעשה כסא אל הטוב השני, ונעשה טוב כפול ומכופל, וזה לימוד גדול לכל איש, שכאשר עוסק בתורה וגורם שאחרים ילמדו, ע"ד קנאת סופרים תרבה חכמה (ב"ב כא.), הנה בזה נעשה כסא לטוב, והטוב מתרבה אצלו - כל שיש בו מדת הענוה - וזהו ששמעתי מפי כ"ק מרן אאמו"ר זצלה"ה זי"ע שאחרי נישואיו היה יושב בביתו ועוסק בתורה בהצנע לכת, ותבע הימנו דודי הקדוש מרן אדמו"ר בעל תפארת שמואל זצלה"ה זי"ע שילמד בבית המדרש, כדי שעל ידי זה יגרום שילמדו גם אחרים, ויקיים בזה ללמוד וללמד.

ברוך אשר בחר בחכמים ובמשנתם.

תורת רבינו צריכה לימוד רב, ובפרט להבין איך מתקשר כל זה עם הענין של הכרת הטוב הנ"ל.

כדי לרדת לעומקם של דברים, עלינו ללמוד ולדעת קצת על ענין זה של הכרת הטוב!

בספר החינוך (מצוה לג) כתב על מצוות כיבוד אב ואם: "שראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, 'ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טובה...!', שזו מידה רעה ומאוסה בתכלית לפני אלקים ואנשים ושיתן אל לבו כי האב והאם הם סיבת היותו בעולם, ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיוכל, כי הם הביאוהו לעולם, גם יגעו בו כמה יגיעות בקטנותו. וכשיקבע זאת המדה בנפשו, יעלה ממנה להכיר טובת הקל ברוך הוא...".

ידידי הרב משה יעקב קנר שליט"א שלח לי לא מזמן מעשה רב שהיה בארה"ב לפני כשנה,

מעשה של הכרת הטוב מופלגת בכיבוד אב ואם פשוטו כמשמעו:

יהודי בעל מנגן המתפרנס כמנגן בשמחות. פעם הזמינו אותו לשיר בחתונה צנועה בעירו, ביום ל"ג בעומר, והוא הסכים וקבע עם בעל השמחה. אחרי זמן מה התקשר אליו איש אמיד ממנהטן וביקשו להופיע בחתונה, באותו היום ממש. והוא השיב שהוא מצטער כיון שכבר קבע לזמר באותו יום, לכבוד שמחה בעירו. העשיר עמד על דעתו והציע שיתן לבעל השמחה שקבע אתו בשעתו, סכום של שלשת אלפים דולר על מנת שיוותר.

המנגן העביר את הדברים ונתקל בסירוב. בעל השמחה הראשון לא רצה לוותר, למרות הפיתוי הזה. היהודי ממנהטן מצדו גם עמד על דעתו... הוא העלה את המחיר שוב ושוב עד לסכום גבוה מאד ובכל זאת לא פעל כלום. המענה היה ונשאר שלילי. למרבית הפלא, בעל השמחה הראשון, לא רצה לוותר בשום מחיר על הזמר...

"לא הבנתי את הדבר כלל ועיקר" אמר לי המנגן. "הכרתי את האיש כצנוע ועדין נפש. רחוק היה מעקשנות ובפרט על עסקי נגינה. גם 'בעל יכולת' לא היה במיוחד. עם הסכום הזה היה יכול לכסות את כל הוצאותיו ויותר... נגשתי אליו ושאלתי אותו לפשר הדבר: 'הרי הדבר הוא לטובתך' אמרתי לו. 'וכי אי אפשר למצוא מנגן אחר? האם ענין זה כל כך חיוני לך? למה באמת לא תוותר לו?'"

וכאן בא המענה המדהים שהשאיר את בן שיחי נסער עד עומק נפשו. גם אני שהאזנתי בשקיקה לדבריו, עברה בי צמרמורת למשמע הנימוק...

"אמא יקרה יש לי" פתח לו בעל השמחה בקול נרגש. "היא התמסרה עלינו תמיד בכל לבה ונפש. כשאבי חלה ונהיה מוגבל ל"ע, הקריבה את נפשה למענו יומם ולילה. מעולם לא ביקשה וציפתה לדבר. כל ימיה חיה למען הזולת בלבד. צרכי עצמה נוחותה והנאות העולם בכלל, לא תפסו אצלה מקום אף פעם..."

"כששידוך זה נחלט למזל טוב, שוחחנו יחד על תכניות החתונה. שמעתי אז מאמא תוך כדי שיחה, בדרך אגב ממש, קטע של משפט: כמה נאה היה אם היית אתה, המזמר והמשמח בחתונה... עד כאן. הבנתי שהיא נהנית משירתך, מהרגש היהודי של פעם והדבקות של שמחה יהודית. זו היתה הפעם הראשונה ששמעתי ממנה רמז כל שהוא, פליטת פה, משאלה קטנה לעצמה..."

"זו היא ההזדמנות שלי להכיר לה טובה ולו אף ביחס של משהו. לפני עיני חלפו ימי חייה של אמא רצופי הקרבה עצומה. חשתי את עוצמת מסירותה ואת אהבתה לבית. החלטתי שזכות זו אינני מוכר בעד כל הון דעלמא. כיבוד אם שלי אינו עומד למכירה ואת ההזדמנות הזאת אינני רשאי ואינני יכול להחמיץ... זוהי סיבת ה'עקשנות' שלי על בעל מנגן. שירת חיי היא זו..."

"הוי אמא! מאמע, מאמע... ליד עריסתי עמדת על המשמר כפי שרק אמא יכולה. ימים ולילות, ירחים ושנים דאגת לי בכל תוקף אהבתך, בהמשך רצוף של נתינה. אמא! התמסרת כל כך לכולנו, לאבא החולה, ללא הפוגה. לעצמך לא בקשת אף פעם דבר ולא חצי דבר. עכשיו נפתח לי פתח כל שהוא להכיר לך טובה. לא אחליף זאת בשום פנים, בכל הדולרים שבעולם..."

וכאן סיים בעל המנגן כשדמעות נקוות בעיניו: "אל החתונה הזאת הגעתי ברצון ובהתלהבות. שרתי ושימחתי בכל הנשמה, במלוא התנופה. לכי דפק בעוז. ידעתי גם ידעתי מה שמסתתר מאחורי כל זה. זו היתה שמחה יהודית מרוממת עם כל הפנימיות של תוכן יהודי. כאן עומד להיבנות בית על

יסודות נאמנים, על מושגים נשגבים מעולם נעלה. זה היה משהו אחר לגמרי...”

ומי יודע אם לא הצטרפו לשירה זו מלאכי מרום שליוו את מצוות כיבוד אם, בשירתם השמימית יחד עם עמך ישראל, גוי אחד בארץ... יחד עם בן מכבד את רצון אמו באהבה ובהקרבה... שם מאחורי הפרגוד גנוזה היתה מעלת ישראל היקרה ביקרות, עם מכירי טובה, החוטפים בשקיקה את ההזדמנות לכך, בכל עוז, בכל לב ונפש...

חנונו מאתך ... דעת - דעת וקדושה.

הרה"ק בעל שם משמואל ז"ע (פ' מקץ תרע"ג ותר"פ) מבאר את דברי המדרש שלאומות העולם נתן הקב"ה חכמה ובינה אבל לא נתן להם דעת ועל כן אין מזההין ולא נמצא בהם ענין של טומאה וטהרה, ומבאר השם משמואל, כי ענין ההפרש בין טומאה לטהרה תלוי בדעת, כאמרם ז"ל ודעת זה סדר טהרות, כי דעת מבדילה בין דבר לדבר, ואין לך דבר שיהיה בו דקות ההבדל כמו בין טומאה לטהרה שהרי בפשטות אינו ניכר, וידועים דברי הרמב"ם (בהקדמתו למס' טהרות) שסתם תורה הם הלכות טומאה וטהרה, והטעם י"ל כי לשון תורה הוא שמורה ומברר בין כשר לפסול, ובין מותר ואסור, טהרה וטומאה, פטור וחייב, ובאשר ההפרש בין טהרה וטומאה הוא יותר דק על כן נקרא בשם סתם תורה, עכ"ד. ועל דרך זה מבאר עוד השם משמואל בפ' זכור (תרע"ט) את ענין המצוה של לא תתעב מצרי (דברים כג, ח), "אף שמצד הסברא הפשוטה היה נראה לתעבם, מכל מקום לפי דעת דקדושה אינו כן... כי דעת דקדושה הוא המבדיל בין דבר לדבר...!".

הבה נתבונן בדבריו הקדושים:

הנה נצטוונו בתורה בלאו של "לא תתעב מצרי, כי גר היית בארצו" ומבאר רשי"ז: "לא תתעב מצרי מכל וכל!, אף על פי שזרקו זכורכם ליאור, מה טעם לפי שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק... לפיכך: בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבוא בקהל ד'..." ועל זה מוסיף הרמב"ן: "לא נתעב אותם לעולם, בעבור שהיינו גרים בארצם ונמלטנו עמהם בימי הרעב בכבוד שעשו לאבינו והמליכו עליהם ממנו קצין ומושל". ועל ענין זה ממש אמרו חז"ל [ב"ק צ"ב]: "בירא דשתית מיניה לא תשדי ביה קלא". הבור ששתית ממנו לא תשליך בו אבן או רגב עפר.

מצד אחד אנהנו לומדים את פרשיות של גלות מצרים וסבלותיה. החל מהבה נתחכמה לו פן ירבה, ובהמשך בעבודה בפרך - בפה רך: וימררו את חייהם בעבודה קשה. פרשיות הגזירות הנוראות על ילדי ישראל, העינויים, הגזירות, עבודת הפרך, תוך כדי 'לחץ' זו הדחק, המרירות וקושי השעבוד במשך שנים ארוכות וקשות כל כך, ערי המסכנות, הבנינים המתמוטטים, עבודה ללא תועלת, עניינו, עמלנו ולחצנו, הנוגשים אצים בעם, השוט המצרי האיום עם הפקודה האכזרית של "תכבד העבודה על האנשים" בלא תאספון... ותוכן העבודה לא תגרע מתמול שלשום, בכמה חודשים הכביד עליהם עבודה של ק"ץ [מאה תשעים...!] שנים... עד וירעו אותנו המצרים.. שעשו אותנו לאנשים רעים...! וביציאת מצרים כבר היו ישראל במצב של גוי מקרב גוי... הללו והללו עובדי עבודה זרה, וכו' וכו'...

ועם כל זאת... 'לא תתעב מצרי, כי גר היית בארצו!' "בירא דשתית מיניה לא תשדי ביה קלא". הבור ששתית ממנו לא תשליך בו אבן או רגב עפר... וכי אפשר להבין זאת? עם הדומה לחמור לא יבין את זאת, אבל מי כעמך ישראל גוי אחד ומיוחד בארץ, אשר בעזרת החונן לאדם [אתם

קרויים אדם ואין עכו"ם קרויים אדם] דעת --- דעת דקדושה יש בהם את כח ההבדלה, להיות גבורים ומושלים ברוחם, ולמרות שהזכרון זועק לנקמה עד תכלית. בכל זאת, 'ל-א ת-ת-ע-ב מ-צ-ר-י!', אינו רשאי לשכוח את הטובה שהיה לך פעם בארץ זו, כ-י ג-ר ה-י-ת ב-א-ר-צ-י! כשהגעת לשם מתוך הדחק. הנהגה זו תרומם אותך יותר וכל זה יסגל וירגיל בקרבך את היקרה שבמידות, הנצרכת באמת לעבודתו יתברך שמו, הכרת טובה... בגלל ההטבה של פעם, שאף בזה התכוונו לטובת עצמם... עכ"ז אל תשחת את נפשך, הרי אתה בן לעם נאצל, בנו יחידו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, עליך להתנהג באצילות הנפש עד קצה האחרון, יהיה מה שיהיה...! ללמדך עד היכן הדברים מגיעים, וללמדך עד היכן מדרגתינו מגעת...!

וכך כותב הרמב"ם ז"ל (מור"ח ח"ג פמ"ב): "וכן כל מי שהצטרפת אליו יום אחד, וכל מי שקבלת ממנו תועלת ומצאתו בעת צרה, ואף על פי שהרע לך אחר כן, צריך שתזכור לו מה שקדם! אמר יתברך: "לא תתעב מצרי, כי גר היית בארצו", וכבר ידוע עד כמה 'הרעו לנו המצרים' אחרי כן... והרמב"ם יוצא מגדרו ומכריז בהתפעלות: "ראָה, כמה מידות טובות למדנו מאלו המצוות...!".

אוי גיוואלד! לעשות רצונך אלקי חפצתי, רצונך שלא נהיה מגוולים ומתנכרים - כפויי טובה ח"ו (כלשונו של החינוך דלעיל), הנני מוכן ומזומן להניח את כל רגשי הלב בצד, ולבטל את רצוני מפני רצונך, ולקיים מה שציוותנו בתורתך הקדושה: 'לא תתעב מצרי, כי גר היית בארצו! ומקבל אני על עצמי בלי"ג שלא להיות כפוי טובה, ולא זו בלבד, אלא אני אף מכיר בטובתך, ומשורר לך על זה את שיר תודתי והכרת טובתי על --- שממצרים גאלתנו ומבית עבדים פדיתנו, ממצרים גאלתנו ומבית עבדים פדיתנו, ממצרים, אוי, ממצרים...!

ממצרים לים סוף -- ומים סוף למתן תורה.

בשנת תר"ח היו פרעות נוראות בעיר פרעשבורג. מהפכנים יהודים דרשו בכח שוויון זכויות, וזה גרם לעורר את זעם האספסוף הנכרי שהתנפל, שדד ורמס את בתי ישראל. ואז כשוך הסערה, נעמד הכתב סופר זי"ע בשבת הגדול לחזק את העם באמונה וביטחון בד' וביסודות היהדות. בתוך דבריו הזכיר גם את חובת הכרת הטוב למלכות אוסטריה.

בתוך דבריו שאל, מדוע פחדו כלל ישראל כשהמצרים רדפו אחריהם והשיגו אותם כשהם חונים על הים, וכך הרים את קולו ושאל על הפסוק: "ד' ילחם לכם ואתם תחרישון" האם היה זה מתוך רפיון לב ופחד, שלא העיזו להתייצב מול האויב? והרי נמנו שם שש מאות אלף איש, ואף כלי נשק היו בידם, כמו שנאמר 'וחמושים [ומזויינים] עלו בני ישראל מארץ מצרים?', לא היה חסר להם כלי מלחמה, מדוע לא ערכו אתם מלחמה והרגום? (עיי'ן באבן עזרא שהקשה כן, ותירצו שם נורא ואיום, ואכמ"ל בזה). תירץ אז הכתב סופר זי"ע תירוץ נורא ומבהיל: "שלא רצה משה רבינו וגם האומה בעצמה לעמוד נגד מצרים להרגם לפי חרב, יען כי היו להם אכסניה בעת הדחק, ולא רצו להיות כפויי טובה..., והיו נסוגים אחור מלעשות עמהם רעה, ולא מצינו בכל זמן שהיו במצרים, שמרדו בהם...". גיוואלדי! הם היו מוכנים להסתכן ואולי אף ליהרג ח"ו ובלבד שלא יהיו כפויי טובה, שזהו הגרוע מכל...!

ולא זו בלבד, אלא שזכות זו ומעלה זו של הכרת טובה, עמדו להם לישראל לקבל את התורה!!! הם זכו לכך למרות שהיו רעים וחסאים בשעתו... העובדה שלא מרדו במצרים ולא ברחו משם, הוכיחה את מידת הכרת הטובה שבהם, ואם זכאים הם לקבל את התורה, שכן כל שכן שיהיו

מכירים טובה להקב"ה וכך יקבלו את התורה וכך יקיימו אותה.

וזהו שאמר הקב"ה למשה בסנה: "זוהי לך האות - כי אנכי שלחתיך!". עצם העובדה ש"אנכי שלחתיך" כלומר שהקב"ה הוציא את עמו ממצרים ולא יצאו ישראל מעצמם במרידה, בגלל הכרת הטובה. מעלה זו גופא היא האות שפעם "תעבדון את האלקים על ההר הזה". הוכחה ברורה היא שיקבלו את התורה, מתוך הכרת הטובה לבורא יתברך שהוציאם מעבדות לחירות...

ואלה דברי הכתב סופר בלשונו הק' בדרשתו אז: "הכרת הטוב היא הפנינה המבטיחה ביותר בתכשיט המיידות הטובות... העטרה הזוהרת באוצר אורחותיו של אדם... היא השלשלת הבלתי ניתנת להערכה, המחברת אדם לאדם, ואחים לאחים. החבל העדין הקושר משפחות יחד בצורה בלתי ניתנת להפרדה. הכרת הטוב היא אופי חקוק מלידה בעם היהודי, תכונה שהיא תורשה מאבות האומה. על עם המצרים נצטוינו "לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו" למרות הסבל באופן בלתי אנושי. בכל זאת עלינו לזכור את הדברים החיוביים לבלתי לתעב אותם...

וכאן גילה הכתב סופר את הסוד הגדול הטמון במעלת הכרת הטוב:

"הכרת הטוב כלפי הבריות, הכרה במעשים שנתקבלו מהזולת, החזרת ידידות, מכשירים את האדם להכיר בטוב וחסד המתקבלים מדי יום ביומו מאת הקב"ה; להלל ולשבח את דאגתו האבהית, שכן מי שהוא כפוי טובה ומתנכר כלפי הבריות, אף לא יכיר בטובו הגדול של הקב"ה ורוב חסדו".

ויסוד זה מדברי חז"ל הוא, וכפי שהביא רבינו בחיי (שמות א, ה). בשם המדרש: "כל הכופר בטובתו של חברו, סופו שיכפור בטובתו של הקב"ה...!". דברים נוראים אמרו חז"ל על כך במשנת רבי אליעזר [פרשה שביעית]. "אין לך קשה לפני הקב"ה יותר מכפיית טובה... לא נטרד אדם הראשון מגן עדן אלא על כפיית טובה... מפני שהוא כעין כפירה בהקב"ה... וכן הקב"ה אומר להן לישראל, אנכי ד' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים. אמר להן, "הזהרו שלא תכפו טובה, שכפוי טובה אינו יכול לקבל מלכות שמים...".

הוא אשר דיבר בקדשו הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע על דברי המדרש הנ"ל: הכופר בטובתו של חברו, סופו --- בדוק אותו היטב עד סופו, או אז תווכח לראות שאינו כופר רק בטובת חברו, אלא הוא כופר גם בטובתו של מקום רח"ל...

ענין הכרת טובה שירשנו מאבותינו ובה יצאנו ממצרים, באה לידי מעשה בהלכה בדיני טריפה, שאמרה התורה (שמות כב, ל, וע"ש ברש"י): 'ובשר בשדה טריפה לא תאכלון לכלב תשליכון אותו'. שזהו בשכר מה שנאמר בפרשתנו: 'ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו'. על המניעה מנכוחה בלבד בא בשכרו לכל חייו... ועל זה כתוב ב'ספר חסידים' [אות תרס"ה] "כי אין מדה רעה כמו כפוי טובה, אפילו כנגד הבהמה...!".

ולא זו בלבד, אלא שנתגלה לו מן השמים, לרבי ישעיה תלמידו של ר' חנינא בן דוסא אחרי שמונים וחמש תעניות, להבין במה זכו הכלבים לומר שירה, שזה היה בשכר "לא יחרץ כלב לשונו". (סוף פרק שירה). זאת ועוד, זכה החמור למצוות פדיון פטר חמור, מפני שנסתייעו בו ישראל בנושאת ביזת מצרים (בכורות ה:).

ואם אין די בכך הכרת הטוב לכלבים, הנה לך תוספת מרובה על העיקר, מה שהביא הגרעק"א

בגליון הש"ס באחד מדפי היומי של שבוע זה (ברכות כה). בשם ילקוט פ' בא על הפסוק הנ"ל: 'ולא יחרץ כלב לשונו'... **ולא עוד אלא שזכו לעבד עורות מצואתן ולכתוב בהם סת"ם...**! [עיין בשלה"ק (תורה אור מס' פסחים) שיש בזה סימנא טבא כאשר נפגשים בלימוד הש"ס עם פרשת השבוע, ועל זה נאמר 'דבר בעתו מה טוב' ואחז"ל זה הקורא פסוק בזמנו... אה! אשרנו מה טוב חלקנו, ובורך אשר בחר בנו ונתן לנו את תורתו...].

נפלאות מכות מצרים הם יסוד האמונה לדורות, כפי שהאריך בזה הרמב"ן בסוף הפרשה. בהם נראה מעשי ד' בכל חלקי הבריאה מרום מעלה ועד עומק תחת הבריאה ועוד ועוד. ובכל זאת לא ניתנו שלושת המכות הראשונות על ידי אדון הנביאים ורבן של ישראל הנצחי, משום הכרת טובה לדומם. משה רבינו מצא פעם מפלט במי היאור בהיותו תינוק, ולכן שוב נמנע להזיק לכל מים שהם אף לכל אגם ומקוה מים במצרים. הוא השתמש פעם בעפר בכדי להטמין מצרי. ומשום כך נמנע ממנו לפגוע בכל עפר ארץ מצרים... **אי אפשר להנחיל אמונה לדורות וכד בבד להיות כפוי טובה,** ס' גייט נישט צוזאמען...

ולהשלמת הכרת הטוב לחלקי "דצח"מ" שבבריאה [דומם צומח חי מדבר] נוסף עוד סיפור גם מעולם הצומח... מגדולי התורה שבדור היה הגאון רבי ישראל זאב גוסטמן זצ"ל, ראש ישיבת "נצח ישראל" בירושלים. בשעתו היה חבר בית דינו של אדיר בגאונים, **רבי חיים עוזר גרודז'נסקי זצ"ל** בוילנא. מנהגו היה לו להרב גוסטמן, להשקות את הגינה במקומו במו ידיו.

וכך הסביר את הדבר. הגאון ר' חיים עוזר לקחו עמו פעם לטייל באחד היערות, ושם הראה לו איזה צמחים ראויים לאכילה ומעולים לתזונה, ואיזה יש בהם סכנת רעל. הרב גוסטמן לא הבין בשעתו, מפי מה מודיעו הגאון דברים אלו. לאחר זמן בתקופת המלחמה כשהתחבא הרב גוסטמן ביערות ולא היה לו במה להזין את נפשו, נזכר אז בהוראותיו של רבי חיים עוזר ועל ידי כך ידע איזה עשבים לתלוש למחיתו וניצל מרעב... ואמנם, כאות הכרת טובה היה נוהג הרב גוסטמן מאז, להשקות את הצמחים בעצמו...

איך לך בכל איסורים שבתורה שיגרור מעשה כזה אחריו.

האור החיים הק' כותב דברים נוראים וחריפים ביותר על הכפוי טובה, הוא מדייק דיוק נפלא על הכתוב בפ' וירא (בראשית כ, ט) על שאלת אבימלך לאברהם אבינו: מה עשית לנו ומה חטאתי לך כי הבאת עלי ועל ממלכתי חטאה גדולה מעשים אשר לא יעשו עשית עמדי. אם נתרגם את דברי אבימלך בלשונונו, הרי הוא שואל אותו כך: מה עשית לנו שעשיתי לך שעשית לנו -- מה עשית לנו ומה חטאתי לך כי הבאת עלי, לכאורה אין זה שפה המדוברת בין אנשים, והיה צריך לומר רק 'מה חטאתי לך כי הבאת עלי חטאה גדולה' ותו לא. וגם לאיזה צורך הוסיף עוד לומר 'מעשים אשר לא יעשו עשית עמדי'. ומתרג' האוה"ח הק' [בתוספת ביאור] על פי הכלל שאמרו חז"ל עבירה גוררת גוררת עבירה, אי אפשר לאדם שיפול בבת אחת לעבירות חמורות קודם שיפול לעבירות קלות יותר, והנה איסור אשת איש היא מעבירות החמורות ביותר, שהיא איסור כרת רח"ל, ואם כן מהי העבירה שצריך לעבור קודם לזה שהיא תגרור אחריה מעשה חמור כל כך? על זה אומר האוה"ח הק' דבר מבחיל ביותר ואלמלא מקרא שכתוב אי אפשר לאומר... וז"ל: **"שאיך לך בכל איסורים שבתורה שיגרור מעשה כזה אחריו...זולתי הכפוי טובה...!"** געוואלד געשרינג, נורא נוראות, מבחיל על הרעיון! כל האיסורים שבתורה אינם יכולים לגרור אחריהם מעשה חמור כזה של איסור

אשת איש, רק דבר שהוא חמור יותר מכל האיסורים שבתורה יכול לגרור אחריו מעשה כזה, ומהו הדבר החמור יותר מכל האיסורים בתורה? "ה-כ-פ-ו-י ט-ו-ב-ה-...!!!". וזה מה ששאל אבימלך את אברהם, מאחר שרצית להכשיל אותי באיסור אשת איש, על כרחך שאתה סבור שאני כפוי טובה, א"כ אמור לי: מה עשית לנו - איזה טובה קיבלתי ממך, ומה חטאתי לך - איזה רעה החזרתי לך, כי הבאת עלי חטאה גדולה - שרצית בשביל זה להכשיל אותי בעבירה גדולה וחמורה כל כך, מעשים אשר לא יעשו עשית עמדי - עבירה גדולה שכל האיסורים שבתורה אינם גוררים אחריהם איסור כזה עשית עמדי...!

וכאן הבן שואל; וכי איך אפשר להבין את זה? אמת ונכון, כפיות טובה היא מעשה נבלה חמורה ביותר, אבל יותר מכל האיסורים שבתורה? מאי כולי האי? מה חרי האף הגדול הזה?

אותו בעל המימרא האוה"ח הק' מבאר את זה במקום אחר, וכך הוא כותב בפרשת עקב (דברים ה, יח) על הכתוב: 'זוכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל' וזה לשונו הק': פירוש [לא די שלא תאמר בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה אלא] "שצריך לתת לבו על טובתו כי מה' היתה לו ודבר זה יעירהו תמיד להכיר בוראו והשגחתו עליו, ותחילת תחבולות יצר האדם הוא להשכיחו דבר זה, ודרך זה יכנס לאבדו...עד שיעבוד עבודה זרה ממש... הא למדת שזכירה זו גדר גדול לעבודת ה', ומחסרונה ידיחנו השטן ממדרגה למדרגה למטה ממנה...!" ועל פי דבריו הק' מובנים דברי רבי אליעזר שהאבנו לעיל: "אין לך קשה לפני הקב"ה יותר מכפייט טובה... וכן הקב"ה אומר להן לישראל, אנכי ד' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים. אמר להן, "הזהרו שלא תכפו טובה, שכפוי טובה אינו יכול לקבל מלכות שמים...". כפיות טובה הוא ההיפוך הגמור מקבלת עול מלכות שמים, כפיות טובה הוא הדרך הסלולה לאבדון הגמור עד שאול תחתית שאין למטה ממנה רח"ל.

על פי הדברים האלה אפשר להבין מה שכתב המהר"ל בספרו גור אריה (פ' ויגש) "שאסור לעשות טובה לכפוי טובה", כיון שכל שירבו לעשות עמם טובות יגדל הכפיות טובה שלהם, ונמצא שמכשילים אותם באבדון עד שאול תחתית רח"ל, וגם מובן לפי"ז מה השייכות של הכרת הטוב לקבלת התורה, כי היסוד של קבלת התורה היא קבלת עול מלכות שמים, והכפוי טובה הרי פורק ממנו עול מלכות שמים, ומה לו ולתורה? ולא בכדי פתח בזה הקב"ה את עשרת הדברות במעמד הר סיני כאשר ההר בוער באש עד לב השמים, וכל הבריאה נזדעזה לשמוע מפי הגבורה את מאמר השי"ת בכבודו ובעצמו: "אנכי ד' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים. אמר להן, "הזהרו שלא תכפו טובה, שכפוי טובה אינו יכול לקבל מלכות שמים..."

ועל פי זה מיושב כמין חומר כל הקפיטל של דוד המלך שפתחנו בו, ונתיישבו כל התמיהות ששאלנו, דו"ק ותשכה, כי אכמ"ל עוד.

עתה נשוב לרברי רבינו זי"ע.

זהו מה שכתב רבינו זי"ע במאמרו, שכאשר בני ישראל יצאו ממצרים הגיעו לבחינת דעת דקדושה, ולדברי השם משמואל זי"ע דעת דקדושה היא כח ההבדלה, והיא היסוד של הכרת הטוב שרק בני ישראל נתברכו בזה מירושת אבותינו הק', ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, שרק הם יכולים לעמוד בציווי הנורא של 'לא תתעב מצרי, כי גר היית בארצו!' אין ולו גוי אחד שיכול אפילו להבין את מהות הציווי הנורא הזה, כי אם אין דעת הבדלה מנין?, ועם כל זאת היה פרעה

ראוי שיבוא באפס מה לבחי' דעת, כאשר נאמר אצלו 'למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ', היינו שתשיג בחי' הדעת [דקדושה], ומפאת זה נזכר אצלו שם הרחמים, מפני שהיה הוא הגורם שיזכו בני ישראל לדעת... אולם פרעה הרשע על ידי רוב גאוותו אבד את כל זה, כי כאמור דעת הוא בחי' יסוד, וכל אדם שיש בו גסות הרוח לבסוף נכשל באשת איש, א"כ נמצא אשר מחמת הגאווה מפסיד הדעת.

ועל זה כתב רבינו בפרשה זו אות א [הובא בביאורים אות ו] שכל מה שהקב"ה הכביד את לב פרעה הוא רק בגלל שמחמת רוב גאוותו באומרו לי יאורי ואני עשיתיני, נעשה מזה כפוי טובה, והתחיל ב'אשר לא ידע את יוסף'... ומתוך כך בא למרידה במלכות שמים לאמור מי ה' אשר אשמע בקולו, מבלי להכיר בחסדי השי"ת, על כן ניטל ממנו עזר העליון, ועל זה הסמיך רבי יהודה בזוה"ק את הכתוב: 'אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון' שישראל יודעים לרצות את בוראם באהבה וחיבה בזה שהמה מכירים בטובתו של מקום... ובזה הם זוכים לרחמים וחסדים מאתו ית' בבחינת מאור פנים...

אשרי העם יודעי תרועה.

את הדברים דלהלן אוי לי אם אומר ואוי לי אם לא אומר, ולמען אחי ורעי אדברה נא שלום כן, ונא לדון אותי לכף זכות, ואולי יהיה בזה גדר של שירת תודה והלל לשמו ית' על כל החסדים והטובות מעודי ואשר עתיד לעשות עמי ועם כל בני ביתי ועם כל בני ישראל, בבחינת "לעשות רצונך אלקי חפצתי, ותורתך בתוך מעי. בישרתי צדק בקהל רב, הנה שפתי לא אכלא, ה' אתה ידעת... אתה ה' לא תכלה רחמך ממני, חסדך ואמיתך תמיד יצרוני" [עם כל הפירושים דלעיל].

לאחר שלמדנו מדברי רבינו ז"ל ע את סיבת הכבדת הלב של פרעה מחמת היותו כפוי טובה מרוב גאוותו, הנה הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ו מהלכות תשובה ה"ג דברים נוראים בענין הכבדת הלב על ידי הקב"ה לאדם שהרכה לחטוא עד שמונעים ממנו התשובה ואין מניחים לו רשות לשוב מרשעו... לפיכך כתוב בתורה 'ואני אחזק את לב פרעה', לפי שחטא מעצמו תחילה והרע לישראל הגרים בארצו שנאמר הבה נתחכמה לו, נתן הדין למנוע ממנו התשובה עד שנפרע ממנו, לפיכך חזק הקב"ה את לבו [המדייק היטב בלשונו הק' ימצא ראייה לדברי רבינו שהכבדת לב פרעה היתה מחמת היותו כפוי טובה, שהרי מאמר הבה נתחכמה לו נאמר מיד לאחר מאמר הכתוב אשר לא ידע את יוסף, ודו"ק], והרמב"ם ממשיך מיט מוראדיגע ווערטער, ושואל: ולמה היה שולח לו ביד משה ואומר שלח ועשה תשובה וכו', כדי להודיע לבאי עולם שבזמן שמונע הקב"ה התשובה לחוטא אינו יכול לשוב אלא ימות ברשעו שעשה תחילה ברצונו!...

כידוע שכל מה שכתב הרמב"ם בספרו היד החזקה אינם דברי אגדה אלא כולם הלכות בלבד, ונמצא שהרמב"ם פוסק כאן דברים חמורים ביותר, אשר לפי הנראה הם תוצאה של הכפוי טובה רח"ל, אולם רבינו ז"ל כבר המתיק בדבריו הקדושים, שאפילו פרעה שאינו בגדר של אדם כלל ואינו בכלל הברכה של אתה חונן לאדם דעת, עכ"ז אילו היה מכניע את עצמו היה זוכה באפס מה לבוא לדעת דקדושה, וכל שכן וקל וחומר בן בנו של קל וחומר, בני ישראל אשר בטבעם ומירושת אבותם הם 'אשרי העם יודעי תרועה' - עם הדעת דקדושה, שמכיר בטובת הבוית"ש, אלא שלפעמים מחמת טירוף הדעת בתוקף הגלות נשכח קצת מהם ענין זה, לכן עתה בהגיע פרשת בא, הפרשה של יציאת מצרים, היציאה מגלות הדעת אל דעת דקדושה, הדעת שמעורר להכרת

הטוב, הנה מכה הקריאה שמעורר את הזמן, יש להתעורר עד מאד בענין זה, ולב יודע מרת נפשו, וכל אחד יבדוק את עצמו עד כמה הוא זוכר ומחובר לענין זה, כי בנפשנו הדבר.

באחד השיחים כאשר נכנסתי בקו"פ לכ"ק רבינו זי"ע אמר לי בין הדברים: דו ווייסט וואס איז די שווער'סטע ארבעט פון א מענטש? האם אתה יודע מה הוא העבודה הקשה ביותר של האדם? התחלתי לחשוב בעצמי מה לענות, ועוד לפני שנסייתי להעלות משהו במחשבתי אמר לי דבר שלא הייתי חושב על זה כלל: איך וועל דיר זאגן, נאר איין ווארט, יישר כח! צו דאנקן פאר יעדער איינער כסדר, מילה אחת בלבד, להתרגל להודות לכל אחד במילת יישר כח, הסתלקתי על פני קדשו ומנסה להבין, מה העבודה הזאת לכם?, וכי זו היא העבודה הקשה ביותר?, והוא ז"ל המשיך מיד ואמר: דו ווייסט וויפיל הכנעה דארף מען פאר דעם האבן, האם אתה יודע כמה הכנעת הלב צריך בשביל זה, להכניע את עצמך ולהודות ל-כ-ל מ-י ש-ע-ו-ש-ה ל-ך ט-ו-ב-ה! מתוך הכנעה והרגשה אמיתית שאף אחד לא חייב לך כלום!, דאס איז א עבודה סיי בשבתך בביתך, סיי ובלכתך בדרך, וואו דו גייסט און וואו דו שטייט, בכל מקום ובכל זמן, בין אדם לחבירו, בין איש לאשתו, ובין אדם למקום, [והוסיף: איך בין בדיוקא מקדים בין אדם לחברו פאר בין אדם למקום, וייל נאר אזוי קומט מען צו מכיר זיין בטובת הבורא... והם הם ממש כדברי החינוך הנ"ל: שראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, "ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טובה..."] וכשיקבע זאת המדה בנפשו, יעלה ממנה להכיר טובת הקל ברוך הוא..."] הפוך בה והפוך בה דכולא בה...

ובזהדמנות זו אודה ה' מאד בפי ובתוך רבים אהללנו כי יעמוד לימין אביון, עד הנה עזרונו רחמיו וחסדיו ואל יששנו לנצח, וכן אודה בכל לבב לכל העושים ומעשים ומסייעים בענין הקונטרס השבועי אמרי מנחם, בפרט לאלו "המחזקים ומעודדים בהערות והארות" ונותנים כח להתמיד בעבודה עם כל הקשיים שבה, יישר כח לכולכם, זכותו הגדולה של רבינו וכל רבוה"ק יגן עליכם, ויהי ברכת ה' עמכם בבית ובשדה, ברו"ג, ורוב נחת ושמחה מכל יוצ"ה, ובכל אשר תפנו תשכילו ותצליחו לעד ולנצח.

כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו.

אחד הדברים המיוחדים שיש בו משום הכרת הטוב לחבריו הוא להיות בכלל "מזכה את הרבים" ויש הרבה אופנים לזה, אחד מהם הוא מה שרבינו כותב במאמרו - המאמר השבועי בלשונו הק':

... "זוה לימוד גדול לכל איש, שכאשר עוסק בתורה וגורם שאחרים ילמדו, ע"ד קנאת סופרים תרבה חכמה, הנה בזה נעשה כסא לטוב, והטוב מתרבה אצלו - כל שיש בו מדת הענוה - וזהו ששמעתי מפי כ"ק מרן אאמו"ר זצלה"ה זי"ע שאחרי נישואיו היה יושב בביתו ועוסק בתורה בהצנע לכת, ותבע הימנו דודי הקדוש מרן אדמו"ר בעל תפארת שמואל זצלה"ה זי"ע שילמד בבית המדרש, כדי שעל ידי זה יגרום שילמדו גם אחרים, ויקיים בזה ללמוד וללמד."

באגרת קודש ששלח רבינו זי"ע בחודש טבת תשמ"ח לרגל פתיחת בית החסידים באנטווערפן, כותב רבינו שזו היתה מבוקשם של כל רבותינו הקדושים זי"ע, וכותב שם בין הדברים כמה סעיפים בענין זה, וז"ל:

..."בעת רצון בפתיחת בית המדרש אבקשכם לשמוע לי למען ייטב לכם:

ב. למלאות בקשת רבותינו הקדושים זי"ע"א שכל אחד יתאמץ לקבוע תפילותיו וגם שיעוריו בבית המדרש דוקא, כדי שממנו יראו אחרים ויקבעו גם הם את עצמם בבית המדרש ללמוד

ולהתפלל, ויהיה זכות הרבים תלוי בו, כמו שאמר כ"ק דודי הקדוש אדמו"ר בעל תפארת שמואל זי"ע לכ"ק אאמו"ר זי"ע – שהיה בטבעו מתמיד נפלא - בעת בקשו שילמד בכיהמ"ד, שבזה יגרום שגם אחרים שיראו אותו לומד, ילמדו ג"כ ע"י קנאת סופרים תרבה חכמה, ויקיים בזה ללמוד וללמד.

ג. ובוודאי חייב כל אחד להשגיח על עצמו שלא ידבר בזמן התפילה, וממנו יראו גם האחרים וכן יעשו, וצריך להשגיח ולעורר על זה תמיד בדרכי נועם.

הגאון הגדול והקדוש בעל החוות דעת זי"ע רבו הגדול של כ"ק מרן אדמו"ר ה'אלטע רבי זי"ע כותב רעיון נורא בפירושו על מגילת אסתר (מגילת סתרים אסתר ט' י"ט), בטעם מצוות משלוח מנות. מכיון שנס פורים קרה רק מכוח הכלל, בזכות כל אחד ואחד מישראל שעשה תשובה בכל לבו. לכן תיקנו שישלחו מנות איש לרעהו כהכרת טובה על חלקן של כל אחד בנס הצלתם של ישראל... משלוח מנות הוא גילוי והכרה מאיש לרעהו, על סיועו בגורם הישועה. ועל פי דבריו למדנו, שיש חובת הכרה הטוב מסוימת לכל יהודי השייך לציבור שלך. אין קיום ליהדות, כי אם בצוותא של ציבור מישראל, שכל אחד מהם משלים אותו...

[ובמאמר המוסגר אסיים בהמשך המעשה עם בעל המנגן שהבאנו לעיל, בעל מנגן זה אדוק מאד באמונה ובטחון בכל פינות חייו. הרבה הרפתקאות אעדו עליה, הוא עבר הרבה בחיים בעבר והוא התחזק בד'. בין הדברים הוא סיפר דבר מדהים; פעם היו לו תקופות ממושכות, שהיה קשה לו לקום בבוקר. גם בגלל העבודה בלילות וגם מתוך מה שחסרה לו שמחת חיים להתחיל את יומו, מחמת מצבו האישי.

פעם אחת עלה בלבו רעיון חזק, שמאז והלאה שינה את מצב רוחו בכל בוקר. וכך החליט וקבע לעצמו: "אם הקב"ה מחזיר לי את הנשמה, אם הוא כביכול מעיר אותי. זהו סימן מובהק שהוא רוצה אותי כאן. שיש לו ענין ורצון בקימתי וקיומי, במציאותי, פעולתי ופעילותי". מחשבה זאת ממלאה אותי שמחה וחשק להתחיל כל יום מחדש. ומאז אני קם בשמחה, והולך לדרכי למלא את שליחותי עלי אדמות. אבי שבשמים חפץ בי!!!...". אשר קדשנו במצוותיו ורצה בנו!]

זכור נזכור את דברי הכתב סופר "הכרת הטוב כלפי הבריות, הכרה במעשים שנתקבלו מהזולת, החזרת ידידות, מכשירים את האדם להכיר בטוב וחסד המתקבלים מדי יום ביומו מאת הקב"ה; להלל ולשבח את דאגתו האבהית, שכן מי שהוא כפוי טובה ומתנכר כלפי הבריות, אף לא יכיר בטובו הגדול של הקב"ה ורוב חסדו". ומתוך ההרגל בהכרת הטוב לבריות נזכה להכיר בטובת הבורא יתברך שמו א-ש-ר-ק-ד-ש-נ-ו-ב-מ-צ-ו-ו-ת-ל-ו-ו-ר-צ-ה-ב-נ-ו-...!

הייליגער באשעפער: אקוד על אפי ואפרוש לך כפי עת כי אפתח פי ב-נ-ש-מ-ת-כ-ל-ה-י-ל-ב-י-ו-ב-ש-ר-י-י-ר-נ-ו-ל-ק-ל-ה-י.

גוט שבת גוט שבת.

שבת שלום ומבורך.

שבת שכולו יציאת מצרים בגוף ובנפש.

שבת של קבלת עול מלכות שמים בהכרה בטובת הבורא יתברך שמו.

שבת של אור הדעת בהבדלה ובהכרה בגודל מעלת הנפש הישראלי שיש בו דעת דקדושה.

קנאת סופרים תרבה חכמה - גם להגורם הקנאה.

במאמר זה מחדש רבינו חידושים נפלאים בפירוש מקראי קודש שבתחילת הפרשה, ובעיקר במוסר השכל שיש ללמוד מהם. והוא על פי מה שהקשה האוה"ח הק' על הכתוב: 'ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה וגו' ומדייק האוה"ח הק' למה מזכיר כאן הכתוב את שם הוי"ה ב"ה שהוא שם של מדת הרחמים, וכן דיבר אל משה בלשון אמירה שהיא אמירה רכה שרומז גם כן אל מדת הרחמים, והרי השליחות היתה בשביל להיפרע מפרעה ומצרים בכתוב 'למען שייתי אותותי אלה בקרב', וא"כ היה ראוי לומר דיבור קשה ולהזכיר את שם מדת הדין. והאוה"ח הק' מתרץ שאכן באמת מצד פרעה שאליו השליחות מיוערת היה ראוי לומר דיבור קשה ושם מדת הדין, והטעם שהזכיר אמירה רכה ושם של מדת הרחמים הוא מחמת השליח שהוא משה רבינו, כי הם דברים שישמח בהם כאשר יראה את עונשם וסופם של הרשעים.

אבל רבינו זי"ע מתרץ באופן אחר, דבאמת גם מצד המשתלח שהוא פרעה גם כן ראוי להזכיר אמירה רכה ושם מדת הרחמים, והוא על פי הכלל הידוע שכתב בעל התולדות בשם הבעש"ט הק' זי"ע כשהרע הוא גורם טוב, נעשה כסא אל הטוב, והכל טוב גמור, ולפי"ז י"ל דכיון שעל ידי יציאת מצרים נסתבב שיבואו ישראל לדעת, כמו שאמר הכתוב 'וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם ממצרים', והגורם לזה הלא היה פרעה הרשע ששעבד בישראל, על כן היה ראוי פרעה עצמו שיבוא אפס מה לבחי' דעת, כאשר נאמר אצלו "למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ", היינו שתשיג בחי' הדעת, ומפאת זה נזכר אצלו שם הרחמים, מפני שהיה הוא הגורם שיוזכו בני ישראל לדעת, אלא שפרעה הרשע על ידי רוב גאוותו אבד את כל זה, כיון שרעת הוא בחי' יסוד, וכל אדם שיש בו גסות הרוח לבסוף נכשל באשת איש, וא"כ נמצא אשר מחמת הגאווה מפסיד הדעת, כמו"כ פרעה ואילו היה קצת מכניע את עצמו היה יוצא לו מזה טובה גדולה, אבל ברוב גאוותו לא זכה לזה.

וממוצא הדברים מלמדנו רבינו מוסר השכל, שנתבונן שאם הרע הגורם לטוב נעשה כסא אל הטוב, ונהפך כולו להיות טוב, עד שאפילו פרעה הרשע שהוא רע הגמור, עכ"ז מפני שהיה גורם לטוב, נעשה ראוי ומוכשר להשגת הדעת ונזכר אצלו שם הרחמים, הרי כל שכן כשטוב גורם לטוב, ודאי נעשה כסא אל הטוב השני, ונעשה טוב כפול ומכופל, וזה לימוד גדול לכל איש, שכאשר עוסק בתורה וגורם שאחרים ילמדו, ע"ד קנאת סופרים תרבה חכמה, הנה בזה נעשה כסא לטוב, והטוב מתרבה אצלו, אבל כל זה דוקא בתנאי שיש בו מדת הענוה, כי על ידי גאווה יפסיד הכל כמו פרעה.

תוכן המאמר

- רבינו פותח במאמר הכתוב: ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אותותי אלה בקרבנו, ומביא את דיוקו של האוה"ה הק', למה אמר הכתוב בלשון אמירה רכה, גם הזכיר שם הרחמים, לא לצד המשתלח אליו, אלא לצד השליח שהוזכר בסמוך, אל משה, כי הם דברים שישמה בהם צדיק כי זוהו נקם, לזה אמר לשון אמירה, והזכרת שם הרחמים כי הם דברים הסועדים את לבו.
- אבל רבינו מבאר שהכתוב אמר כן גם לצד המשתלח דהיינו פרעה, והוא על פי הכלל הידוע שכתב בעל התולדות בשם הבעש"ט הק' ז"ע כשהרע הוא גורם טוב, נעשה כסא אל הטוב, והכל טוב גמור, ולפי"ז י"ל דכיון שעל ידי יציאת מצרים נסתכב שיבואו ישראל לדעת, כמו שאמר הכתוב וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים, והגורם לזה הלא היה פרעה הרשע ששעבד בישראל, על כן היה ראוי פרעה עצמו שיבוא אפס מה לבחי' דעת, כאשר נאמר אצלו 'למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ, היינו שתשיג בחי' הדעת, ומפאת זה נזכר אצלו שם הרחמים, מפני שהיה הוא הגורם שיוזכו בני ישראל לדעת, כאשר מצינו כזאת אצל המן הרשע, שזכה שמבני בניו למדו תורה בבני ברק, מפני שהיה גורם לטוב, שישוכו ישראל בתשובה ויזכו לקבלת התורה ברצון.
- אלא שפרעה הרשע על ידי רוב גאוותו אבד את כל זה, כיון שדעת הוא בחי' יסוד, וכל אדם שיש בו גסות הרוח לבסוף נכשל באשת איש, וא"כ נמצא אשר מחמת הגאווה מפסיד הדעת, לזה אמר לו משה רבינו ע"ה עד מתי מאנת לענות מפני, ותרגמו לאתכנעא מן קדמי, שבזה נאבד הכל מידך.
- וממוצא הדברים מלמדנו רבינו מוסר השכל, שנתבונן שאם הרע הגורם לטוב נעשה כסא אל הטוב, ונהפך כולו להיות טוב, עד שאפילו פרעה הרשע שהוא רע הגמור, מפני שהיה גורם לטוב, נעשה ראוי ומוכשר להשגת אאפס מה מבחינת הדעת ולכן נזכר אצלו שם הרחמים, הרי כל שכן כשטוב גורם לטוב, ודאי נעשה כסא אל הטוב השני, ונעשה טוב כפול ומכופל, וזה לימוד גדול לכל איש, שכאשר עוסק בתורה וגורם שאחרים ילמדו, ע"ד קנאת סופרים תרבה חכמה, הנה בזה נעשה כסא לטוב, והטוב מתרבה אצלו, אבל כל זה דוקא בתנאי שיש בו מדת הענוה, כי על ידי גאווה יפסיד הכל כמו פרעה.
- ומביא לזה מעשה רב מה ששמע מפי אביו כ"ק מרן האמונת משה זי"ע שאהרי נישואיו היה יושב בביתו ועוסק בתורה בהצנע לכת, ותבע הימנו דודי הקדוש מרן אדמו"ר בעל תפארת שמואל זי"ע שילמד בבית המדרש, כדי שעל ידי זה יגרום שילמדו גם אחרים, ויקיים בזה ללמוד וללמד.
- ועפי"ז מבאר מה שאמרו חז"ל כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועך מפיו בעולם הזה שפתותיו דוככות בקבר, כי מכיון שהוא הגורם לטוב הזה, וזכה גם הוא להיות שפתותיו דוככות אף בהיותו בקבר. והותם בתפילה שנזכה להיות כסא לטוב, אמן כן יהי רצון.

[ב] ויאמר ה' אל משה בוא אל פרעה כי אני הכזבתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי ארותיו אלה בקרבו (ו, א), **כ' האזהר**־ה ה', אמר לשון אמירה רכה, גם הזכיר שם הרחמים, לא ללא המשתלח אליו, אלא ללא השליח שהוזכר בסמוך, אל משה, כי הם דברים שיטמח בהם לדיק כי חזה נקם (ע"י תהלים נח, יא), לזה אמר לשון אמירה, והזכרת שם הרחמים כי הם דברים הסועדים את לבו.

ז"ל שגם ללא המשתלח אליו נזכר שם הרחמים, להיות כי על ידי יציאת מצרים נסתבצו שיבואו ישראל לדעת, כמו שאמר הכתוב (שמות ה, ז) וידעתם כי אני ה' אלתיכם המוליד אתכם מתחת סבלות מצרים, והגורם לזה הלך היה פרעה הרשע שפעד ב"ש"ר, ואיחא בספה"ק **תולדות יעקב יוסף** (פרשה ז א אות ח) בשם קדושת מרן **הבעש"ט** זללה"ה ז"ע, כשהרע הוא גורם טוב, נעשה כסא אל הטוב, והכל טוב גמור, עכל"ק עיי"ש, על כן היה ראוי פרעה עצמו שיבוא אפס מה לבחי' דעת, כאשר נאמר אלו (שמות ח, יח) למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ, היינו שתיגי בחי' הדעת, ומפאת זה נזכר אלו שם הרחמים, מפני שהיה הוא הגורם שיזכו בני ישראל לדעת.

וזהו ייאמר ה' אל משה בוא אל פרעה, הוי' הוא שם הרחמים, ולמה הזכיר אלו פרעה, על זה אמר, למען שתי ארותי אלה בקרבו, ארותי רמו לשתי הארות, אות מילה ואות שבת, שהמה שניהם בחינת דעת, מילה נקראת אות ככתוב (בראשית יז, יא) ונמלחם את בשר ערלתיכם והיה לאות ברית ביני וביניכם, והיא בחי' דעת כמבואר בתיקונים (ה) דעת איהו יסוד, וכן שבת נקראת אות ככתוב (שמות לא, יג) אך את שבתותי תשמרו כי אות היא ביני וביניכם, והיא ג"כ בחי' דעת, כסיומא דקרא (שם) לדעת כי אני ה' מקדשכם, ר"ל מפני שפרעה הוא הגורם שישגיגו ישראל הדעת, על כן ראוי הוא עצמו לזכות

לבחי' דעת, זהו למען שתי ארותי אלה בקרבו, שיזכה להשיג הדעת שהוא ענין שתי הארות שבת ומילה, ולכוונה זו הזכיר אלו שם הרחמים.

אולם פרעה הרשע על ידי רוב גאוותו אבד את כל זה, כי כאמור דעת הוא בחי' יסוד, וכל אדם שיש בו נקודת הרוח לבסוף נכשל באשת איש (סוטה ד:), ר"ל נמלא אשר מחמת הגאווה מפסיד הדעת, לזה אמר לו משה רבינו ע"ה (ו, ג) עד מתי מאנת לענות מפני, ותרגומו לאתכנעא מן קדמי, שזזה נאבד הכל מידך.

זממוצא הדברים נקח מוסר השכל, שאם הרע הגורם לטוב נעשה כסא אל הטוב, ונהפך כולו להיות טוב, עד שאפילו פרעה הרשע שהוא רע הגמור, מפני שהיה גורם לטוב, נעשה ראוי ומוכשר להשגת הדעת ונזכר אלו שם הרחמים, וכאשר מצינו כזאת אלו המן הרשע, שזכה שמבני בניו למדו תורה בבני ברק (גיטין נז:), מפני שהיה גורם לטוב, שיסובו ישראל בתשובה ויזכו לקבלת התורה בראון, כל שכן כשטוב גורם לטוב, ודאי נעשה כסא אל הטוב השני, ונעשה טוב כפול ומכופל, וזה לימוד גדול לכל איש, שכאשר עוסק בתורה וגורם שאחרים ילמדו, ע"ד קנאת סופרים תרבה חכמה (ב"ב כ"א), הגה בזה נעשה כסא לטוב, והטוב מתרבה אלו – כל שיש בו מדת הענוה – וזהו ששמעתי מפי כ"ק מרן **אאמרי**־ר זללה"ה ז"ע שאחרי נישואיו היה יושב בביתו ועוסק בתורה בהלנע לכת, ותבע הימנו לודי הקדוש מרן אדמו"ר בעל **תפארת שמואל** זללה"ה ז"ע שילמד בבית המדרש, כדי שעל ידי זה יגורם שילמדו גם אחרים, ויקיים בזה ללמוד וללמד.

ואפשר שזהו ענין אמרם ז"ל (יבמות ז:) כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר, כי מכיון שהוא הגורם לטוב הזה, זוכה גם הוא להיות שפתותיו דובבות אף בהיותו בקבר.

נזכר להיות כסא לטוב, אמר כן יהי ראון.

סיכום המאמר

בענין מה שכתב רבינו בשם מרן הבעש"ט הק' שרע הגורם אל הטוב נעשה כסא לטוב ונהפך לטוב, וכלשכן טוב הגורם לטוב שנתרבה אצלו חלקי הטוב, אנו מביאים בזה חלק ממאמר מש"כ רבינו זי"ע בפרשת לך לך אות ב [חלק מהם הובאו גם בביאורים], והם סיכום כללי לכל המאמר במארו כן:

...הנה הכתוב אומר (משלי טו, ד) כל פעל ה' למענהו, ר"ל כל מה שברא ועשה השי"ת הכל הוא כדי שיוכל האדם לעבדו בזה עבודה שלימה ורצויה, ואף גם הטבע והגשם הוא ג"כ לצורך עבודת השי"ת ותורתו לעבדו בזה, כמאמר חז"ל (אבות ו, יב) כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנאמר (ישעיה מג, ז) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, וזה הוא עבודת האיש הישראלי לקיים בכל דרכיך דעתו (משלי ג, ו), היינו לעשות כל עניני הגשמיות רק לצורך עבודת השי"ת ותורתו, שיוכל בכח זה לעסוק בתורה ועבודת ה' כראוי, ועל ידי זה נהפך הגשם להיות חלק ממש מעבודת השי"ת, כמאמר מרן מוהר"י בעש"ט זצללה"ה זי"ע (תולדות יעקב יוסף פר' בא אות ח) רע הגורם לטוב נעשה כסא לטוב והכל טוב, וכמבואר ברמב"ם (דעות ג, ג) שאפילו בשעה שהוא ישן אם ישן לדעת כדי שתנוה דעתו עליו וינזה גופו כדי שלא יהלה ולא יוכל לעבוד את ה' והוא חולה, נמצאת שינה שלו עבודה למקום ברוך הוא, ועי"ז ממילא אין שום גשם, אלא הכל צרכי עבודת השי"ת וזה הוא מטרת כל הבריאה וכל הטבע שברא השי"ת.

...ובכח מדריגה זו, שמאמין שהשי"ת מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה, וכי אורו יתברך נמצא בכל המקומות אף בטבע והגשם, עי"ז מבטל את כל הסטרא אחרא, כדברי מרן הבעש"ט הק' זי"ע (תולדות יעקב יוסף פר' נה אות ג) שאחר שידע האדם שאלופו של עולם הוא בכל תנועה אז יתפרדו כל פועלי און. וזהו שאמרו (ברכות ז:) כל הקובע מקום לתפילתו אויביו נופלים תחתיו, היינו שכל הסט"א נעשית בטילה ומבוטלת.

ובסגנון זה יבוארו דברי הרמב"ן ז"ל באגרתו הק' והסר כל דברי העולם מלבך בעת התפילה, ולכאורה קשה הלא התפילה מליאה בקשות עבור צרכי הגוף כרפואה ופרנסה, וגם איתא בשו"ע (או"ח סי' קיט, א) דבשומע תפילה יכול לשאול כל צרכיו כי היא כוללת כל הבקשות, אך הכוונה כדברינו, כי צריך שתהיה כל התפילה רק לצורך המקום ב"ה, ואף הבקשות בעניני גשמיות לא יהיו אלא מפני שצרכים זאת כאמצעי לצורך התורה ותפילה, אשר עי"ז הם בבחי' רע הגורם לטוב שנעשה כולו טוב, וממילא אין הם דברי העולם אלא צרכי עבודת השי"ת, עצם תורה ותפילה.

ומזה מוסר השכל לכל איש לחזק עצמו במדה זו, להתפלל ולהשתדל בעניני הגשם רק לצורך עבודת השי"ת, בבחי' אל הארץ אשר אראך, שיהיה רק אמצעי לתורה ומצוות, ואל יאמר האדם מי אנכי שאעבוד את השי"ת במדריגה זו, כי כבר כתב הרמב"ם ז"ל (תשובה ה, ב) שאין הדבר כן אלא כל אדם ראוי להיות צדיק כמשה רבינו ע"ה, ובוודאי יוכל לבוא למדריגה זו, וצריך שיהיה על כל פנים הפצו ורצונו ומשאת נפשו לבוא לזה.

הוראה למעשה בעבודת ה'

ההוראה כלול גם מדברי רבינו שהובאו בביאורים:

א. אות מילה ואות שבת, שניהם המה בחינת דעת, מילה נקראת אות ככתוב ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם, והיא בחי' דעת כמבואר בתיקונים (ה). דעת איהו יסוד, וכן שבת נקראת אות ככתוב אך את שבתותי תשמרו כי אות היא ביני וביניכם, והיא ג"כ בחי' דעת, כסיומא דקרא לדעת כי אני ה' מקדשכם. ועל ידי תיקון היסוד יוצאים מתחת רשות הסטרא אחרא וזוכים לבחי' הדעת, לידע שיש בורא אחד המחדש תמיד, וכמו כן בכח שמירת שבת זוכים ג"כ לצאת מתחת רשות הסט"א וממילא באים לידי דעת, לידע שיש בורא עולם.

ב. מרן הבעש"ט זי"ע קבע כלל שכל רע הגורם לטוב נעשה כסא לטוב ונהפך כולו לטוב, ומזה יש ללמוד מוסר השכל, שאם הרע הגורם לטוב נעשה כסא אל הטוב, ונהפך כולו להיות טוב, כל שכן כשטוב גורם לטוב, ודאי נעשה כסא אל הטוב השני, ונעשה טוב כפול ומכופל, וזה לימוד גדול לכל איש, שכאשר עוסק בתורה וגורם שאחרים ילמדו, ע"ד קנאת סופרים תרבה חכמה, הנה בזה נעשה כסא לטוב, והטוב מתרבה גם אצלו. ברם כל זה הוא רק כאשר יש בו מדת הענוה, כיון שדעת הוא בחי' יסוד, וכל אדם שיש בו גסות הרוח לבסוף נכשל באשת איש (פסטה ד:), א"כ נמצא אשר מהמת הגאווה מפסיד הדעת.

ג. הבקשות בעניני גשמיות לא יהיו אלא מפני שצריכים זאת כאמצעי לצורך התורה ותפילה, אשר עי"ז הם בבחי' רע הגורם לטוב שנעשה כולו טוב, וממילא אין הם דברי העולם אלא צרכי עבודת השי"ת, עצם תורה ותפילה. ...ומזה מוסר השכל לכל איש לחוק עצמו במדה זו, להתפלל ולהשתדל בעניני הגשם רק לצורך עבודת השי"ת, בבחי' אל הארץ אשר אראך, שיהיה רק אמצעי לתורה ומצוות, ואל יאמר האדם מי אנכי שאעבוד את השי"ת במדריגה זו, כי כבר כתב הרמב"ם ז"ל שאין הדבר כן אלא כל אדם ראוי להיות צדיק כמשה רבינו ע"ה, ובוודאי יוכל כל אחד לבוא למדריגה זו, וצריך שיהיה על כל פנים הפצו ורצונו ומשאת נפשו לבוא לזה.

ד. עבודת האיש הישראלי היא להתקשר אל צדיק הדור, וע"י התקשרותו אליו, מופיע עליו השפעת הצדיק אף לאהר פטירתו לחיי עד, כי גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן, ובמה יזכה האיש הפשוט להיות מקושר עם הצדיק, הנה זה הוא ע"י לימוד תורתו והזכרת מעשיו הטובים, אחרי אשר בזה גורם שיהיו שפתות הצדיק דובבות בקבר (יבמות צג), ונעשה בבחינת רע הגורם לטוב, וממילא יש לו התקשרות אל הצדיק, ונשפע לו שפע על ידי הצדיק, אבל אם אינו מחזיק בתורתו ומעשיו של הצדיק, אזי הוא נאכז מאתו, ר"ל ההשפעה שע"י הצדיק מסתלקת ואינה מופיע עליו עוד רח"ל.

ה. כתב בספה"ק תניא אשר בכל דור ודור וכל יום ויום חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים, והיא יציאת הנפש האלקית ממאסר הגוף משכא דהויא ליכלל ביהוד אור א"ם ב"ה על ידי עסק התורה והמצוות ככלל ובפרט בקבלת מלכות שמים בק"ש שבה מקבל וממשיך עליו יהודי ית' בפירוש באמרו ה' אלקינו ה' אחד, היינו כי ע"י לימוד התורה שהוא הדעת, ובפרט ע"י קבלת עול מלכות שמים בק"ש שהוא יהוד השם, בא להכרת אין עוד מלבדו, ומבטל עצמו להשי"ת בלבד, ועי"ז יוצא מהגשמיות שהוא מאסר הגוף ומשכא דהויא, וזה הוא ענין יציאת מצרים.

ביאורים והערות

רכה ושם מדת הרחמים הוא מחמת השליח שהוא משה רבינו, כי הם דברים שישמח בהם כאשר יראה את עונש הרשעים וסופם.

ורבינו מתרץ באופן אחר, דבאמת גם מצד המשתלח שהוא פרעה גם כן ראוי להזכיר אמירה רכה ושם מדת הרחמים, ואילו היה קצת מכניע את עצמו היה יוצא לו מזה טובה גדולה, אבל ברוב גאוותו לא זכה לזה:

ב. ונ"ל שגם לצד המשתלח אליו נזכר שם הרחמים, להיות כי על ידי יציאת מצרים נסתבז סיבואו שקראל לדעת, כמו שאמר הכתוב (שמות ו, ז) וילעתם כי אני ה' אלכויכם המויליא אתכם מתחת סבלות מצרים.

הנה כל גלות מצרים הוא בחינת גלות הדעת, וכל תכלית יציאת מצרים היתה שיבוא בני ישראל עי"ז לבחינת דעת, וענין זה מבואר בהרחבה היטב הדק במאמרי רבינו לפרשת החודש אות א, ועל פי דבריו שם יובן היטב כמעט כל מאמרו כאן, הן במה שכתב על פרעה והן במה שכתב על ישראל, וז"ל:

ויאמר ה' אל משה וגו', החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה. כבר דקדקו קמאי אודות כפל הלשון בזה הפסוק, כי אמר שהוא ראש חדשים ואח"כ אמר שנית ראשון הוא לכם לחדשי השנה.

ואפשר לומר עפ"י מה דאיתא בשם מרן מאוריני המאור הגדול מוהר"י בעל שם טוב צוקלה"ה זי"ע אשר עיקר גלות מצרים היה שחסר להם הדעת, שידעו להכריע שיש בורא אחד המחודש בטובו תמיד מעשה בראשית, וכן מבואר ענין גלות מצרים בשער הכוונות מהאר"י הק' זי"ע שהדעת היה בגלות, ופי' הדבר, דעת הוא השגת יחוד השי"ת, כמאמרם ז"ל דעת זה המכיר את בוראו, וכמו שאמר הכתוב 'וידעת' היום והשבות

במאמר זה מביא רבינו את דברי האוה"ח הק' שכתב לתרץ מדוע כששלח הקב"ה את משה אל פרעה הזכיר את שם הרחמים ובלשון אמירה רכה, ויבאר תירוץ אחר על זה שלא עפ"י דרכו של האוה"ח הק', וילמד מזה מוסר השכל גדול להשתדל להיות תמיד גורם לטוב, שע"ז תתרבה אצלו הטובה:

א. ויאמר ה' אל משה בל אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אותותי אלה בקרבו וי, אל, כ' האוה"ח הק', אמר לשון אמירה רכה, גם הזכיר שם הרחמים, לא לצד המשתלח אליו, אלא לצד השליח שהזכיר בסמוך, אל משה, כי הם דברים שישמח בהם לדיק כי חזה נקם (עי' תהלים נח, יא), לזה אמר לשון אמירה, והזכרת שם הרחמים כי הם דברים הסועדים את לבו.

קושיית האוה"ח הק' היא למה מזכיר הכתוב את שם הוי"ה ב"ה שהוא שם של מדת הרחמים, וכן דיבר אל משה בלשון אמירה שהיא אמירה רכה שרומז גם כן אל מדת הרחמים, והרי השליחות היתה בשביל להפרע מפרעה ומצרים וא"כ היה ראוי לומר דיבור קשה ולהזכיר את שם מדת הדין. [ומבואר בספר אור יקר דאף אם אמנם עד עתה כבר נכתב כמה פעמים בשליחותו של משה אל פרעה בלשון 'ויאמר ה', מכל מקום יש מקום לומר שהשליחות היתה מצד מדת הרחמים להתרותו אולי ישוב ולא יאבד, אבל כאן קשה ביותר כיון שכאן היתה השליחות רק כדי להכותו, כמאמר הכתוב 'כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אותותי אלה בקרבו, וא"כ קשה למה הזכיר לשון רחמים ושם של מדת הרחמים].

והאוה"ח הק' מתרץ שאכן באמת מצד פרעה שאליו השליחות מיועדת היה ראוי לומר דיבור קשה ושם מדת הדין, והטעם שהזכיר אמירה

אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, ואיתא הפי' בשל"ה הקדוש אין עוד, שאין שום מציאות בעולם זולת מציאותו יתברך, כי הוא יתברך מהווה את כולם ומחיה את כולם, ואין שום דבר נמצא כי אם ממצייאותו ית', ובהסתרו יאבד הכל, וזו היא דרגת ההתבטלות, כאשר המציאות כולה בטילה אל מול אור אין סוף ב"ה, והיא היתה בגלות, שהיה חסר להם הרגשת יחוד השי"ת, ולא היו יודעים לנכון אמתת יחודו ואחדותו, שהוא ואין בלתי.

ויציאת מצרים היתה גאולת הדעת מן הגלות, שבאו לידי יחוד השם באמת, לידע כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו, שהוא ביטול כל המציאות ממש בפני מציאותו ית"ש, והוא תוכן כל האמונה, כמאמר הזוה"ק וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד הכא תליא כל רזא דמהימנותא...

וזהו שכתב בספה"ק תניא אשר בכל דור ודור וכל יום ויום חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים, והיא יציאת הנפש האלקית ממאסר הגוף משכא דחויא ליכלל ביהוד אור א"ס ב"ה על ידי עסק התורה והמצוות בכלל ובפרט בקבלת מלכות שמים בק"ש שבה מקבל וממשיך עליו יחודו ית' בפירוש באמרו ה' אלקינו ה' אחד, היינו כי ע"י לימוד התורה שהוא הדעת, ובפרט ע"י קבלת עול מלכות שמים בק"ש שהוא יחוד השם, בא להכרת אין עוד מלבדו, ומבטל עצמו להשי"ת בלבד, ועי"ז יוצא מהגשמיות שהוא מאסר הגוף ומשכא דחויא, שזה הוא ענין יציאת מצרים.

ואילו היה פרעה מכניע עצמו היה מרויח גם כן על ידם של ישראל, וכדברי בעל התולדות:

ג. והגורם לזה הלל היה פרעה הרשע שפעל ב' ישראל, ואיתא בספה"ק תולדות יעקב יוסף (פרשה זו אות ח) ב'שם קדושת מן ה' בעש"ט זלל"ה זי"ע, כשהרע הוא גורם טוב, נעשה כסא אל הטוב, והכל טוב גמור, עכל"ק עיי"ש.

דברי בעל התולדות בשם מרן הבעש"ט זי"ע הם בפרשתינו והוא נפוץ הרבה מאד במאמרי רבינו זי"ע, ואף שהם דברים עמוקים מאד [כמו שכתב בעל התולדות בפ' בראשית], אבל רבינו משתמש בכלל זה גם בפשטות לדרך בעבודת השי"ת, בעיקר לענין אמונה [כדלעיל בביאורים אות ב], וכן לענין החיוב להשתמש בכל הדברים הגשמיים רק לצורך התורה ועבודת ה' אשר בכך מהפכים אותם לעצם התורה והעבודה, וגם התפילה צריכה להיות על אופן זה [עיי' להלן בביאורים אות י'] וכן לענין תשובה מאהבה ולימוד תורה שלא לשמה כדי שיבוא לשמה, וכן ענין המתקת הדינים לרחמים על ידי האמונה וההכרה שכל הדינים הם לצורך הרחמים, ולכן הם עצמם רחמים בבחינת הרע הגורם לטוב, ועוד.

ועל פי הכלל שאמר בעל התולדות בשם מרן הבעש"ט הק' היה פרעה יכול גם כן להשיג אפס מה מבחינת דעת, והיה יכול להיות לו תועלת גדולה מזה:

ד. על כן היה ראוי פרעה לעמו שיבוא אפס מה לבחי' דעת, כאשר נאמר אלכו (שמות ח, יח) למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ, היינו שתשיג בחי' הדעת, ומפאת זה נזכר אלכו גם הרחמים, מפני שהיה הוא הגורם שיזכו בני ישראל לדעת.

וזכו יואמר ה' אל משה ב' אל פרעה, הוי' הוא גם הרחמים, ולמה הזכיר אל פרעה, על זה אמר, 'למען שתי אותותי אלה בקרב', אותותי רמוז לשתי האותות, אות מיכלה ואות שבת, שהמה שניהם בחינת דעת, מילה נקראת אות ככתוב (בראשית יז, יא) ונמלכת את ב' ערלכתם והיה לאות ברית ביני וביניכם, והיא בחי' דעת כמבואר בחיקונים (ה). דעת איהו יסוד, וכן שבת נקראת אות ככתוב (שמות לא, יג) אך את שבתותי תשמרו כי אות היא ביני וביניכם, והיא ג"כ בחי' דעת, כסיומא לקרא (שם) לדעת כי אני ה' מקדשכם.

בענין אות מילה שהיא בחינת דעת מביא רבינו במאמריו לפ' שמות אות א: מהרה"ק בעל

תולדות יעקב יוסף שכתב: שמעתי ממורי, הוא מרן הבעל שם טוב וצלה"ה זי"ע, כי ענין גלות מצרים היה שחסר מהם הדעת, שידעו להכריע שיש בורא אחד המחודש בטובו תמיד מעשה בראשית וכו'.

ורבינו מבאר שם את דבה"ק: ולהרחיב הדברים הוא עפ"י מה דאיתא בתיקוני זוהר (ה.) דעת איהו יסוד, והמכוון בזה י"ל, כי קדושת הברית היא מדת יסוד (זוה"ק ח"א כה.), להיותה יסוד מוסד שכל הבנין עומד עליו, וכאשר האדם פוגם במדה זו והיסוד נופל, נופל ממילא כל הבנין כולו, כמדובר מזה בספה"ק ראשית חכמה (שער הקדושה פרק יז) אשר הפוגם בברית פוגם בכל המדות הכלולות במדת צדיק ובאותיות השם, וכאילו פגם כל השיעור קומה עיי"ש, ונכנס בכל הבחינות תחת רשות הסטרא אחרא רח"ל, והסט"א מבלבלת דעת האדם, עד אשר בא לידי כפירה בהשי"ת ואינו יודע שיש בורא עולם, כאמרם ז"ל (במדב"ר י, א) דעת זה המכיר את בוראו כמה דתימא (הושע ד, א) ואין דעת אלקים בארץ, לפיכך 'דעת איהו יסוד', כי בלתי אפשרי להשיג הדעת שהוא הכרת הבורא ב"ה, זולת על ידי הזהירות וההשתמרות בקדושת היסוד. וכן הוא כוונת הכתוב (דברים ד, לט) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, היינו ע"י שמירת הברית שהוא הדעת, ו'ידעת' היום, יכולים להכיר כי השם ית' אין עוד מלבדו.

והנה גלות מצרים כבר דיברנו מזה שהיה עבור פגם הברית, כמבואר בשער הכוונות מהאריז"ל ... לדאת, נצמח מכך ענין הגלות, שיהיה נחסר מהם הדעת, אחרי כי נפלו תחת רשות הסט"א המבלבלת את הדעת, לבל ידעו שיש בורא אחד המחודש תמיד מעשה בראשית. וזהו הרמז שכתב בבעל הטורים (א, א) ואלה ש'מות בני ישראל ה' באים ראשי תיבות שביה, ר"ל מה שבאו לגלות מצרים היה מחמת שהיו בשביה תחת רשות הסט"א על ידי פגם הברית, כי מכח זה נחסר מהם הדעת, להיות מכירים את

הבורא ב"ה, שזה הוא עיקר הגלות, גלות הדעת. וכתב עוד, ישראל ה' באים ר"ת וס"ת מילה, א'ת יעקב איש ס"ת שבת, לומר לך בשביל שבת ומילה ששמרו במצרים נגאלו (ש"ר ה יח, פסיקתא זוטרותא פר' וארא), היינו כי על ידי תיקון היסוד יוצאים מתחת רשות הסטרא אחרא וזוכים לבחי' הדעת, לידע שיש בורא אחד המחודש תמיד, וכמו כן בכח שמירת שבת זוכים ג"כ לצאת מתחת רשות הסט"א, כי שבת היא שמא דקוב"ה (זוה"ק ח"ב פח:), ואיהי שבת דאתאחדא ברזא דאחד (שם קלה.), וכח זה אין להסט"א שום שליטה, כדאיתא (שם קלה:) כד עייל שבתא איהי אתיחדת ואתפרשת מסטרא אחרא, וממילא באים לידי דעת, כמו שאמר הכתוב (שמות לא, יג) 'לדעת' כי אני ה' מקדשכם, לידע שיש בורא עולם, לפיכך בשביל שבת ומילה ששמרו במצרים נגאלו.

ואף שפרעה אינו ראוי ושייך כלל לשני אותות אלו של מילה ושבת, מכל מקום היה ראוי שיחול עליו אפס מה מבחינת דעת 'לדעת את ה':

ה. ר"ל מפני שפרעה הוא הגורם שישיגו ישראל הדעת, על כן ראוי הוא עלמנו לזכות לבחי' דעת, וזו 'למען שתי אותותי אלה בקרב', שזכה להשיג הדעת שהוא ענין שתי האותות שבת ומילה, ולכוונה זו הוזכר אלכו סם הרחמים.

בהמשך מאמרו לפ' החודש אות א שהובא בביאורים לעיל, כותב רבינו בענין אות השבת, וז"ל:

ובדברינו האמורים שע"י גאולת הדעת והכרת יחודו ית' נעשים בני חורין מתאוות עוה"ז, יתבאר מה דאיתא בספה"ק ישמח ישראל כי על כן נקרא השבת חמדת הימים, לפי שמוציא ומסיר כל החמדות של עוה"ז, היינו כי שבת הוא בחי' דעת כנ"ל, איהי שבת דאתאחדת ברזא דאחד למשרי עלה רזא דאחד, שמשגיגים אז האמת כי ה' אחד ואין עוד מלבדו, ומתבטלים לפניו לגמרי, ועי"ז אין שום חמדה אלא כלות הנפש

עליו חסדי השי"ת, בבחי' צדקה, שהוא חסד שעושה העשיר עם העני, כי באמונתו היה מכיר בחסדו ית', לא כן כאשר האדם מתגאה ומתפאר ברוחו, שאז הוא מורד במלכות שמים (אגרת הרמב"ן) וכאילו כופר בעיקר (סוטה ד:). הנה אז אינו מכיר בחסדי השי"ת, כי הרי אינו מאמין שהכל מאתו ית', וממילא אין רחמנותו ית' מגעת אצלו לידי התגלות.

ולפיכך ככל שהאדם מכיר בשפלות ערכו ונעשה נכנע ושפל, בא אליו העזר מאת השי"ת, יען כי הוא מכיר ויודע כי עזרי מעם ה', ונתגלה על ידו חסדי השי"ת, וממילא חפץ הקב"ה להשפיע עליו מחסדיו, ומסייע לו ברוב רחמיו וחסדיו להתגבר על היצר ולזכות לתשובה, אבל אם האדם מתגאה ומרים לבו חלילה, אז ניטל ממנו העזר העליון, כי ממילא לא יהיה מכיר בחסדי השי"ת, ואז אין לו עצה ומנוס ומפלט רח"ל.

וזה היה הענין אצל פרעה הרשע, כי הוא בגודל שטותו וסכלותו היה מתגאה ומתפאר בעצמו, כאומרו לי יאורי ואני עשיתיני, ומתוך כך בא תחילה לכפור בטובתו של יוסף אשר הציל את מצרים ממיית רעב - כמבואר בספח"ק עץ הדעת טוב מהרח"ו אשר כפיית טובה הוא מחמת גיאות, שמתגאה על בני אדם, וחושב כי אף אם יעשו עמו כל טובות שבעולם הכל כנגדו כאין, כי כזה וכזה חייבין לו כל העולם, וע"כ אינו משלם להם טובה אלא הוא כפוי טובה - עד שהכניס שנאת ישראל בלבבות המצרים, ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל וגו' הבה נתחכמה לו, כדאיתא בגמ' הוא התחיל בעצה תחילה, [ועל זה הגיעו העונש], ומתוך כך בא לידי מרידה במלכות שמים, לאמור מי ה' אשר אשמע בקולו וגו', מבלי להכיר בחסדי השי"ת, על כן הכביד הקב"ה את לבו, היינו שניטל ממנו העזר העליון. אולם אעפ"כ אם היה בא לידי הכנעה היה זוכה לתשובה, לזה אמרו לו 'עד מתי מאנת לענות מפני, כתרגמו לאתכנעא, כדברי אא"ז הקדוש ז"ע.

וע"ש עוד מה שהרחיב בענין זה על מעלתם של ישראל בזה שאינם כפויי טובה, ולכן הסמיך

להשי"ת. וזהו שאמרו אין ישראל נגאלין אלא בזכות שבת שנאמר בשוכה ונחת תוושעון, היינו כי שבת קודש הוא זמן גאולה, גאולת הדעת, כאמור ששבת עצמו הוא בחי' דעת, וע"ז זה זוכים לחסדים, שנאמר בשוכה ונחת תוושעון, וישועה היא מצד החסד כדאיתא בסידור השל"ה הק' בשם הפרדס הק'.

על פי זה יבאר מדוע באמת לא זכה פרעה להשיג אפס מה בבחינת הדעת, ויבאר בזה גם את המשך הכתובים, אשר קודם ההתרעה על מכת ארבה הקדים מרע"ה בשאלה 'עד מתי מאנת לענות מפני, ופרש"י בשם התרגום להיות ענו ושפל מפני:

ו. אולם פרעה הרשע על ידי רוב גאוותו אכל את כל זה, כי כאמור דעת הוא בחי' יסוד, וכל אלס שיט בו גסות הרוח לכסוף נכסל באשת איש (סוטה ד:), א"כ נמצא אשר מחמת הגאווה מפסיד הדעת. לזה אמר לו משה רבינו ע"ה (וי, ג) עד מתי מאנת לענות מפני, ותרגמו לאתכנעא מן קדמי, שזזה נאכל הכל מידך.

בענין הזהירות שלא לאבד את בחינת הדעת מחמת גאוה, וסוד נפילתו של פרעה בענין זה כותב רבינו ז"ע בהרחבה בפרשה לעיל אות א' וזל"ק:

...ולהרחיב הדברים נוכל לומר, כפי הידוע אשר כל עיקר מטרת בריאת העולם היתה כדי שיתגלו רחמי וחסדי השי"ת, כדאיתא בכתבי האריז"ל שעלה ברצונו הפשוט להאציל הנאצלים לסיבה נודעת, והיא להקרא רחום וחונן וכיוצא, כי אם אין בעולם מי שיקבל רחמים ממנו איך יקרא רחום, אמנם מובן כי גילוי הרחמים הוא דוקא על ידי הכרת הרחמים, היינו כאשר האדם מרגיש בשפלות ערכו ונכנע ובטל לפני השי"ת, שאז מאמין שהכל מאתו ית' ואין שום דבר בלתו, וממילא מכיר בטובתו של מקום, וזהו שנאמר והאמין בה' ויחשבה לו צדקה, שע"י האמונה שהאמין אברהם אע"ה שהכל מאתו ית', נתגלו

כאן רבי יהודה בזה"ק את הכתוב: אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון' ע"ש בדבריו הנעימים.

ומתוך זה מוציא רבינו מוסר השכל בקל וחומר שאם רע הגורם אל הטוב נעשה ק"ו טוב הגורם אל הטוב שמתרבה בו הטובה:

ז. וממולא הדברים נקח מוסר השכל, שאם הרע הגורם לטוב נעשה כסא אל הטוב, ונהפך טלו להיות טוב, עד שאפילו פרעה הרשע שהוא רע הגמור, מפני שהיה גורם לטוב, נעשה ראוי ומוכשר להשגת הדעת ונזכר אצלו שם הרחמים, וכאשר מלינו כזאת אצל המון הרשע, שזכה שמצני בניו למדו תורה צניו צרק (גיטין נז:), מפני שהיה גורם לטוב, שישונו ישראל בתשובה ויזכו לקבלת התורה בלחן, כל שכן כשטוב גורם לטוב, ולאי נעשה כסא אל הטוב השני, ונעשה טוב כפול ומכופל.

בפרשת בלק אות ז כתב רבינו ביאור נפלא למה זוכים ישראל שבתשובה מאהבה נהפך להם דדונות לשגגות, וז"ל:

לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו (כג, כא). ג"ל לומר על פי מה ששמעתי מכבוד קדושת מרן אאמו"ר זצלה"ה זי"ע בשם דודי הרה"ג החסיד רבי טוביה זצ"ל על מה שאנו אומרים בליל שבת קודש (תפילת רבון כל העולמים קודם קידוש) וזכנו לקבל שבתות מתוך רוב שמחה ומתוך עושר וכבוד ומתוך מיעוט עוונות, הנה לכאורה קשה מה שאומרים 'מתוך מיעוט עוונות', הלא יותר טוב שלא יהיו עוונות כלל, והיה צריך לומר 'מבלי עוונות' וכיוצא, ואמר דודי זצ"ל הפירוש 'מתוך מיעוט עוונות', היינו מתוך המיעוט ושברון הלב שיש לאדם מהעוונות. וי"ל אשר מזה הטעם בתשובה מאהבה דדונות נעשות כזכיות (יומא פו:), כי מאחר שע"י העוונות משיגים שפלות והכנעה, הנה כבר יסד מרן הבעש"ט הקדוש זצלה"ה זי"ע (תולדות יעקב יוסף פר' בא אות ח)

והרע הגורם לטוב נעשה כסא לטוב ונהיה כולו טוב, וא"כ בהיות אשר העוונות גורמים הביטול, לזכות ייחשבו.

וז"פ הכתוב 'לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל', למה, כי 'ה' אלקיו עמו', היינו כי יש להם בקרבם חלק אלוה ממעל, אשר מצדו המה רואים עוצם גדול רוממות השי"ת ובאים מזה לשבירות לב, בשומם אל לב איך חטאו לפני מלך רם ונעלה, 'ותרועת מלך בו', תרועה לשון שבירה כמו תרועם בשבט ברזל (תהלים ב, ט), שנשבר לבם בקרבם מחמת רוממות המלך ית"ש, ממילא נעשה האון והעמל בבחינת רע הגורם לטוב, ונעשה כסא לטוב וכולו טוב עכ"ל ק"ק.

ומן הראוי לציין עוד שעל הפסוק הראשון בפרשתינו שרבינו מדבר כאן במאמרו, הובא בזה"ק [ורבינו מביאו בכמה ממאמריו לפ' ז] את דברי רבי יהודה שפתח ואמר: אשרי העם יודעי תרועהגו', והוא מקושר באופן נפלא מאד עפי"ד רבינו זי"ע.

ועל פי זה מעורר לכל אחד ללמוד באופן שילמדו אחרים ממנו ללמוד, ואם עושה כן מתוך ענוה יזכה שיתרבה אצלו הטוב עוד יותר:

ח. וזה לימוד גדול לכל איש, שכאשר עוסק בתורה וגורם שאחרים ילמדו, ע"ד קנאת סופרים תרבה חכמה (ב"ב כא.), הנה זכה נעשה כסא לטוב, והטוב מתרבה אצלו – כל איש צו מדת הענוה – וזהו שמעתי מפי כ"ק מרן אאמו"ר זצלה"ה זי"ע שאחרי נישואיו היה יושב צדיתו ועוסק בתורה בהלנע לכת, ותבע הימנו דודי הקדוש מרן אדמו"ר בעל תפארת שמואל זצלה"ה זי"ע שילמד צדית המדרש, כלי שעל ידי זה יגרום שילמדו גם אחרים, ויקיים זכה ללמוד וללמד.

באגרת קודש ששלח רבינו זי"ע בחודש טבת תשמ"ח לרגל פתיחת בית החסידיים, כתב רבינו שזו היתה מבוקשם של כל רבותינו הקדושים זי"ע, וכתב שם בין הדברים כמה סעיפים בענין זה, וז"ל:

לכאי בית מדרשינו באנטוורפן שיחיו, כולם יעמדו על הברכה. בעת רצון בפתחת בית המדרש אבקשכם לשמוע לי למען ייטב לכם.

א. לשמור על האחדות ולרדוף השלום, לקרב כל אחד ולכבדו, ולחפוף בהצלחת חבירו ולשמוח בשמחתו. גם התוכחה לחבירו תהיה רק בדרכי נועם ובכבוד.

ב. למלאות בקשת רבותינו הקדושים זיע"א שכל אחד יתאמץ לקבוע תפילותיו וגם שיעוריו בבית המדרש דוקא, כדי שממנו יראו אחרים ויקבעו גם הם את עצמם בבית המדרש ללמוד ולהתפלל, ויהיה זכות הרבים תלוי בו, כמו שאמר כ"ק דודי הקדוש אדמו"ר בעל תפארת שמואל זי"ע לכ"ק אדמו"ר זי"ע – שהיה בטבעו מתמיד נפלא – בעת בקשו שילמד בביהמ"ד, שבזה יגרום שגם אחרים שיראו אותו לומד, ילמדו ג"כ ע"י קנאת סופרים תרבה חכמה, ויקיים בזה ללמוד וללמד.

ג. ובוודאי חייב כל אחד להשגיח על עצמו שלא ידבר בזמן התפילה, וממנו יראו גם האחרים וכן יעשו, וצריך להשגיח ולעורר על זה תמיד בדרכי נועם.

ולבאר הדברים נוכל לומר, כפי מה דאיתא בספה"ק הפרדס (שער כג פרק א) הצדיק אבד ירצה אל הסתלקות השפעתו, ונראה הענין, כי באמת עבודת האיש הישראלי היא להתקשר אל צדיק הדור, וע"י התקשרותו אליו, מופיע עליו השפעת הצדיק אף לאחר פטירתו לחיי עד, כי גדולים צדיקים במיתנתן יותר מבחיייהן (חולין ז:), אמנם איך ובמה יזכה האיש הפשוט להיות מקושר עם הצדיק, הנה זה הוא ע"י לימוד תורתו והזכרת מעשיו הטובים, אחרי אשר בזה גורם שיהיו שפתות הצדיק דובכות בקבר (יבמות צז:), ונעשה בבחינת רע הגורם לטוב, אשר כבר יסד מרן מוהר"י בעש"ט זצלה"ה זי"ע (תולדות יעקב יוסף פר' בא אות ח) שבזה נעשה כסא לטוב ונהפך להיות כולו טוב, וממילא יש לו התקשרות אל הצדיק, ונשפע לו שפע על ידי הצדיק, אבל אם אינו מחזיק בתורתו ומעשיו של הצדיק, אזי הוא נאבד מאתו, ר"ל ההשפעה שע"י הצדיק מסתלקת ואינה מופיע עליו עוד רח"ל.

וזה"פ חבל על דאבדין ולא משתכחין (סנהדרין קיא.), כלומר חבל על הצדיקים הקדושים שנאבד ונסתלק מאתנו השפעתם, בבחינת הצדיק אבד, מפני מה, כי לא משתכחין, מלשון שכח, ר"ל שאינם שכחים אתנו, שאין מתקשרים אתם ע"י תורתם ומעשיהם הטובים שיהיו שפתותיהם

על פי זה מבאר דברי חז"ל בענין ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו שפתותיו דובכות בקבר, ויבאר בקצרה הטעם בזה, ויבואר יותר בביאורים:

ט. ולאפשר שזהו ענין אמרם ז"ל (יבמות לז.) כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובכות בקבר, כי מכיון שהוא הגורם לטוב הזה, זוכה גם הוא להיות שפתותיו דובכות אף בהיותו בקבר.

רבינו קיצר כאן מאד בדבריו, ובמאמריו ליומא דהילולא של כ"ק מרן רבינו הישמה ישראל זי"ע אות ב הרהיב רבינו זי"ע אודות חובת ההתקשרות עם הצדיק אף לאחר הסתלקותו, ורק ע"י ההתקשרות ממשיכים את השפעתו למטה, ואם אין מתקשרים עם הצדיק הרי זה בבחינת 'הצדיק אבד ואין איש שם על לב' (ישעיה נז, א), ומביא על זה את קושית דודו הקדוש מרן אדמו"ר בעל תפארת שמואל זצלה"ה זי"ע הלא לשון אבידה מצינו רק על הרשעים, ואילו על הצדיקים נאמר לשון מיתה, כמו שאמר דוד המלך ע"ה כי יראה חכמים ימותו יחד כסיל ובער יאבדו, ופירש רש"י ז"ל בחכמים נאמר מיתה שאינם מתים בעוה"ז אלא הגוף בלבד ובכסיל ובער נאמר אבידה, שהגוף והנשמה אבודים, ואם כן הכיצד אמר הצדיק אבד. ומתרץ רבינו זל"ק:

דובבות בקבר, שאז נעשים מקושרים אליהם וממשיכים השפעתם.

יחותם כדרכו בקודש בתפילה ובברכה:

י. נזכה להיות כסא לטוב, אמן כן יהי לנו.

יש לציין שבפרשת מסעי אות ב' חותם רבינו את מאמרו שם ברוב ענוותנותו בברכת: יתן השי"ת שנהיה אנחנו לכל הפחות בבחינת רע הגורם לטוב...

בענין העבודה של 'להיות כסא אל הטוב' כותב רבינו במאמרו לפ' לך לך אות ב דברים כדרכונות בנועם מאמרו, וז"ל:

ובסגנון זה יבוארו דברי הרמב"ן ז"ל באגרתו הק' והסר כל דברי העולם מלבך בעת התפילה, ולכאורה קשה הלא התפילה מליאה בקשות עבור צרכי הגוף כרפואה ופרנסה, וגם איתא בשו"ע דבברכת שומע תפילה יכול לשאול כל צרכיו כי היא כוללת כל הבקשות, אך הכוונה כדברינו, כי צריך שתהיה כל התפילה רק לצורך המקום ב"ה,

ואף הבקשות בעניני גשמיות לא יהיו אלא מפני שצריכים זאת כאמצעי לצורך התורה ותפילה, אשר עי"ז הם בבחי' רע הגורם לטוב שנעשה כולו טוב, וממילא אין הם דברי העולם אלא צרכי עבודת השי"ת, עצם תורה ותפילה.

...ומזה מוסר השכל לכל איש לחזק עצמו במדה זו, להתפלל ולהשתדל בעניני הגשם רק לצורך עבודת השי"ת, בבחי' אל הארץ אשר אראך, שיהיה רק אמצעי לתורה ומצוות, ואל יאמר האדם מי אנכי שאעבוד את השי"ת במדריגה זו, כי כבר כתב הרמב"ם ז"ל שאין הדבר כן אלא כל אדם ראוי להיות צדיק כמשה רבינו ע"ה, ובוודאי יוכל לבוא למדריגה זו, וצריך שיהיה על כל פנים חפצו ורצונו ומשאת נפשו לבוא לזה. ...ועל ידי שעובד את השי"ת בדרך זה, שמהדר ומחזיר כל הכוחות לה', זוכה לעורר חסד עילאה, אמן כן יהי רצון. זכותו יגן עלינו.

תורתו מגן לנו היא מאירת עינינו הוא ימליץ טוב בעדינו

חומש ורס"י לפרשת בא

שאלות בחורש"י

- א. מה הפירוש התעללתי (2 פירושים) ומדוע דוחה רש"י את פירוש התרגום.
- ב. "ראו כי ראה נגד פניכם" כיצד מפרש את זה רש"י לפי תרגומו ולפי מדרשו.
- ג. מדוע דוקא רוח הקדים נשא את הארבה.
- ד. מה החילוק בין ארבה שהיה בימי משה לארבה שהיה בימי יואל.
- ה. מה הפירוש "כל ירק".
- ו. איזה צד הוא "רוח ים", ולמה דוקא רוח זה החזיר את הארבה לים סוף.
- ז. איזה נס מיוחד היה במכת הארבה.
- ח. מה הפירוש "וימש חושך", ומדוע דוחה רש"י את פירוש התרגום.
- ט. מה הטעם למכת חושך.
- י. כמה מיני חושך הביא הקב"ה על המצרים, ובאיזה חלוקה הובא המכה.
- יא. "גם אתה תתן בידנו", מה הכוונה בזה.
- יב. למה לא הסכים משה להצעתו של פרעה ללכת בלי הבקר והצאן.
- יג. מתי הזהיר משה את פרעה על מכת בכורות, ומדוע צריך לפרש כן.
- יד. מה הפירוש "כחצות הלילה", ומדוע שינה משה מדברי הקב"ה.
- טו. מדוע לקו (1 בכורי השבויים. 2 בכורי השפחות. 3 בכורי הבהמות).
- טז. מדוע כאשר הקב"ה נפרע מאומה, נפרע קודם מאלוהיה.
- יז. האם חרה למושה מה שאמר לו פרעה "אל תוסף ראות פני", ומה הראיה, והאם שמע בקולו ומה הראיה.
- יח. (1) למה אמר משה וירדו כל עבדיך ולא אמר לו שהוא עצמו ירד. (2) היכן נצטווה משה לחלוק כבוד למלכות.
- יט. "צא אתה וכל העם אשר ברגליך", לכאורה היה צריך לומר אשר ברגליהם, וגם למה אמר משה "ואחרי כן אצא", וכי הוא לבדו יצא.
- כ. "למען רבות מופתיו", איזה מופתים.
- כא. למה נכלל אהרן בדיבור ה' אל משה על מצות קידוש החודש.
- כב. מדוע צריך לומר שהדיבור אל משה ואהרן היה בארץ מצרים חוץ לכרך (כלומר בארץ ולא בעיר).
- כג. "החודש הזה לכם ראש חדשים" מה הפירוש בזה לפי פשוטו ולפי מדרשו.
- כד. [למה מקדים רש"י לפרש את הפסוק החודש הזה וגו', כמדורשו ולא כפשוטו.
- כה. (1) מה בא הכתוב לומר החודש "הזה", ומה הטעם. (2) בעשור לחודש "הזה".
- כו. באיזה שעה ביום נאמרה למשה פרשת החודש, ולמה צריך לומר כן.
- כז. למה נאמר "דברו" אל כל עדת ישראל, בלשון רבים. ומתי היו צריכים לדבר את זה.

ז.א. "ולא יהיה בכס נגף".

מז. (1) מה הפירוש "והגותם אותו." (2) איזה יום צריך להגות את הפסח, ומנלן. ומנלן שאף לדורות עולם כן, ואיך היה מקום למעות בזה.

מח. (1) מתי אכילת מצה חובה ומתי רשות, ומנלן. (2) והאם "שבעת ימים" כולל גם הלילות, ומנלן.

מט. מה הכוונה "אך ביום הראשון", ומדוע חייבים לפרש כן, והיכן מצינו עוד לשון כזה.

נ. מהיכן הלימוד הוא שחייב כרת הוא רק בדעת ורצון ולא באנס, ולמה צריך הכתוב לומר "מישראל".

נא. מה החילוק בין שם תואר לשם דבר, והאם "מקרא קודש" הוא שם תואר או שם דבר.

נב. איזה אוכל נפש מותר לעשות ביו"ט ואיזה אסור.

נג. איזה שימור צריכים לשמור את המצות, ומה עוד לומדים מזה.

נד. למה נאמר שני פעמים "לדורתכם חקת עולם".

נה. איך יתכן שמירה ע"י עשיית מלאכה, ושמירה ע"י שלא לעשות מלאכה.

נו. אם נאסר חמץ בגבולין למה צריך לפרט גם איסור בכתים.

נז. (1) מה החילוק בין שאור למחמצת, ולמה צריך אזהרת כרת לכל אחד ואחד. (2) והיכן האזהרה על אכילת שאור. ומה דין תערובת חמץ, ומהיכן הלימוד.

נה. למה צריך חיוב מיוחד לגר במצות הפסח.

נט. מה הפירוש "משכו וקחו לכם צאן" (2) פירושים).

ס. מהו איזוב, ומהו אגודת איזוב.

סא. כמה פעמים צריך למבול את האיזוב בדם, ומנין.

סב. למה הוזהרו ישראל שלא לצאת מפתח ביתו עד בוקר.

סג. מה הכוונה "ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם".

סד. כמה קרבנות פסח הקריבו ישראל עד שנכנסו לארץ ישראל, ומדוע.

כח. מה החילוק בין שה לבית אבות, ובין שה לבית. ובאיזה לשון אמר זאת משה לישראל.

כט. "מהיות משה" מה פירושו לפי פשוטו ולפי מדרשו. ונמדוע כתב רש"י "ועוד" יש בו מדרש הרי הפירוש הראשון הוא כפשוטו ולא כמדרשו.

ל. איזה חולה וזקן אי אפשר למנות על קרבן פסח, ומה הטעם.

לא. מה נשתנה פסח מצרים מפסח דורות, ומדוע.

לב. "ואראך מתבוססת בדמיוך" באיזה דם.

לג. בזכות איזה שלשה מצות נגאלו ישראל ממצרים.

לד. בכמה כותת הפסח נשחט, ומהיכן הלימוד.

לה. מתי הוא זמן "בין הערביים", ולמה נקרא בלשון זה.

לו. איזה מצות מיוחדות נצטוו ישראל בדם הפסח, ומנלן שזה לעיכובא.

לז. מהו מזוזות ומהו משקוף, ולמה נקראים כך. ובאיזה מזוזות אין נותנים דף, ומנלן.

לח. איזה חלק מקרבן הפסח נאכל ואיזה לא, ובאיזה סוג בישול נאכל ואיזה לא והאם מותר לבלש במי פירות, ומנלן. ולמה נאכל בידה עם המרור, ולמה נאמר מרורים בלשון רבים.

לט. כיצד צולין את הפסח, ומה עובר מי שאינו אוכל את בשר הקרבן צלוי כמצוות התורה. למה נאמר שני פעמים "עד בוקר", כפשוטו וכמדרשו.

מא. מה הטעם שהקרבן קרוי בשם "פסח", ולמה נאמר פסח "לה".

מב. מה הפירוש "למכה מצרים בככוריהם", ובאיזה אופן הכה אותם.

מג. "מאדם ועד בהמה", על איזה בהמה הכוונה, ולמה דוקא בסדר זה.

מד. מי הם אלוהי מצרים, ואיך הכה אותם ה'. ולמה חזר ואמר "אני ה'".

מה. היכן נתנו את הדם מבכפים או מכחויין, ומנלן. ולאיזה צורך הרי הכל גלוי לפניו.

מו. מה הפירוש "ופסחתי" ולמה צריך לומר עוד

פח. מזה הכוונה "בן נכר".
 פו. האם מילת עבדיו מעכבת את רבו מלאכול הפסח.
 פז. בכמה אופנים (שמות) מוזכר בתורה שגוי לא יאכל קרבן פסח.
 פח. מזה הפירוש תושב ושכיר.
 פט. מהיכן הלימוד שהפסח נאכל בחבורה אחת, ומדוע צריך לפרש כן.
 צ. באיזה עצם בפסח יש בו איסור שבירה.
 צא. מה בא הכתוב להוסיף באומרו "כל עדת ישראל יעשו אותו".
 צב. למה צריך הכתוב לומר שהגר יש לו דין כאזרח הארץ, ולגבי מה עוד הושוו שניהם.
 צג. מה דינו של ערל אנוס שמתו אחיו מהמת מילה, ומהיכן הלימוד.
 צד. כמה אומות מוזכרים בפרשת קדש והיה כי יביאך, ואלו הם:
 צה. מה זכו בכורי ישראל ע"י מכת בכורות.
 צו. מהיכן לומדים מצות זכירת יצי"מ בכל יום, ומה צריך לזכור.
 צז. מה הפירוש "זבת חלב ודבש".
 צח. היכן נשבע הקב"ה לאבות שיתן לזרעם את ארץ כנען, ולמי נשבע עוד.
 צט. איזה חידוש דין נתחדש בפרשת קדש.
 ק. מהם התשובות לשאלות של ארבעה בנים.
 קא. מה פירוש "בעבור זה".
 קב. היכן הציווי להנחת תפילין של יד ושל ראש, ומנלן דביד שמאל.
 קג. מדוע תלה הכתוב קידוש בכורות בכיאת הארץ.
 קד. היכן יש בפסוק רמז ליתן שבה והודאה להשי"ת בכל יום על ארץ חמדה טוב שהנחלת לאבותינו.
 קה. מהו "שגר בהמה", ואיך צריך לפרש כאן, והטעם.
 קו. למה דוקא פטר המור ולא שאר בהמות.
 קז. מה הפירוש "מוטפות", ולמה נקרא כן.

סה. למה כתוב וילכו "ויעשו" והרי עדיין לא עשו, ולמה מנה גם את ההליכה.
 סו. מהו שבהן של משה ואהרן וישראל שקיימו את המצוה.
 סז. מנין שאף מידת הדין הסכימה למכת בכורות.
 סח. מדוע מתו כל בכור שבארץ מצרים, אף בכור מארץ אחרת ואף בכור השבי.
 סט. למה לא נמנו במכה בכור המשפחה.
 ע. מה עשה פרעה לבילי פסח קודם שהתחיל המכה.
 עא. בכמה דברים הוריד הקב"ה במכת בכורות את פרעה ומגדלותו. (לכה"פ 5 דברים).
 עב. למה אמרו המצרים "כולנו מתים", הרי ידעו שמכה זו היא רק לבכורות.
 עג. מה בא הפסוק לומר שנשאו את בצקם – "טורם יחמיץ".
 עד. מה החידוש שהשאלו להם גם שמלות.
 עה. מה הפירוש וישאלו, וישאלום.
 עו. איזה נס מיוחד היה לישראל בשעה שיצאו ממצרים, ואיזה פסוק נאמר על נס זה.
 עז. איזה דבר נשאו על שכמם, ואיזה סימן טוב יש בוזה.
 עח. מה הפירוש "ערב רב".
 עט. מה בא הכתוב לומר "וגם צדה לא עשו להם" ומה שכתב על זה [ואיזה מדה כנגד מדה יש בוזה].
 פ. מה הפירוש ומושב בני אשר ישבו במצרים, ומדוע צריך לפרש כן. ואיך כתבו את זה לתלמי המלך.
 פא. איך הוא החשבון של ארבע מאות ושלושים שנה.
 פב. מה בא הכתוב להוסיף באומרו "ויהי בעצם היום הזה".
 פג. למה נקרא ליל פסח "ליל שימורים" (1 בערב. 2 בעתיד).
 פד. איזה פרשה נאמרה למשה בר"ח ניסן, ואיזה נאמרה ב' בניסן.

היכן מצינו בפרשה

- א. פסוקים בלשון קצרה.
- ב. הצלתם של ישראל מתוך קללתו של פרעה.
- ג. אותיות שנכתבו במקום מילה שלימה: (1) ב' (3 מקומות). (2) כ' (3) ו' (2) (מקומות).
- ד. השלמת מכת ברד.
- ה. תחיית המתים.
- ו. תיבה שחסרה אות, והטעם.
- ז. (1) שני דברים שונים כמילה אחת שזה בשני פסוקים. (2) שני דברים שונים כמילה אחת שזה בפסוק אחד.
- ח. בקשה מיוחדת מהקב"ה לישראל.
- ט. חכמים הזהרו בדבריכם.
- י. להוציא מליכם של טועים.
- יא. (1) כבוד למלכות. (2) מקומות) (2) כבוד זה לזה.
- יב. כעסו של משה.
- יג. פסוק שלם כהקדמה לפרשה שאחריו.
- יד. משה נטריקון מזה שליטי ה'לב. משה שולט על מידותיו והוא מחליט מתי לבעוס.
- טו. שכר מירחא.
- טז. תפילה קלה.
- יז. מאיזה שעה ביום אפשר לראות את חידוש הלבנה.
- יח. אותיות ה' ו' מתחלפות.
- יט. לזכות לגאולה לא די רק זכות אבות וצריך גם זכות עצמי.
- כ. שלוחו של אדם כמותו.
- כא. "המעריב ערבים" בלשון רבים.
- כב. שני מקומות שרש"י מפרש כפשוטו ומדרשו, וגם הפשט הוא דרש, והראיה לזה.
- כג. פסוק שרש"י מפרשו בפרשה שני פעמים.
- כד. אחד מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם.
- כה. איסור אמירה לנכרי.
- כו. קריאה בידים ולא בפה.
- כז. זריזות למצוה (2 מקומות).
- כח. (1) שנים שאכלו חמץ בפסח רח"ל אחד ענשו כרת והשני פטור. (2) שנים שהחזיקו חמץ ברשותם בפסח, אחד עובר על כל יראה וכל ימצא והשני לא.
- כט. מצה שמורה בכל ההידורים, ואין יוצאין בה יד"ח.
- ל. ככל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים.
- לא. [לא תירא] מפחד לילה, על מה הפחד.
- לב. בשורות טובות שנתבשרו ישראל, ומה עשו על זה.
- לג. כח הקבלה.
- לד. שכר הכנה למצוה.
- לה. שבחו של עושה מצוה אף שאינו מצווה.
- לו. דברי משה לפרעה שנתקיימו בפרשה זו.
- לז. הידוד מצוה.
- לח. אחרון חביב.
- לט. מקור לאכילת מצות עגולות.
- מ. תשועת ה' כהרף עין.
- מא. היכן מוזכר גזירת בין הבתרים (לכה"פ 4 מקומות).
- מב. שני דברים שנעשו במצרים בי' בניסן.
- מג. שני מקומות שמרמוז שם ערבי.
- מד. נפק"מ גדולה בין אכילת חמץ בפסח לאכילת פסח באופן מסוים.
- מה. שם שכולל כמה שמות.
- מו. מקום שבו נפגשים יחד עוים תמרים ותאנים.
- מז. כנגד ארבעה בני דברה תורה.
- מח. כל פרשה שנאמרה ונשתנתה, לא נשתנתה אלא משום הידוש שנתחדש בה.

- ממ. בכל יום יחוי' בעיניך כחדשים.
 נ. חולה ובריא בשם אחד.
 נא. חמורים לגנאי, וחמורים לשבח.
 נב. עונש מדה כנגד מדה.
 נג. מחר לאחר זמן.
 נד. סימן לתינוק מיפש.
 נה. שם המורכב משני שפות.
 נו. אחד מהזכירות שצריך לזכור כל יום.
 נז. כינוי להודש ניסן.

מקורות

שאלות בחורש"י

- א. י. ב.
 ב. י. י.
 ג. י. י.
 ד. י. י.
 ה. י. טו.
 ו. י. י.
 ז. י. י.
 ח. י. כא.
 ט. י. כב.
 י. י. כב.
 יא. י. כה.
 יב. י. כה.
 יג. יא. ד.
 יד. יא. ד.
 טו. יא. ה.
 טז. יא. ה.
 יז. יא. ה.
 יח. (1) יא. ח. (2) י. יג.
 יט. יא. ח.
 כ. יא. ט.
 כא. יב. א.
 כב. יב. א.
 כג. יב. ב.
 כד. יב. ב. [יש לעיין
 היתב בדברי רש"י מה
 קשה על הפשט]
 כה. (1) יב. ב. (2) יב. ג.
 כו. יב. ב.
 כז. יב. ג.
 כח. יב. ג. כא.
 כט. יב. ד.
 ל. יב. ד.
 לא. יב. ו.
 לב. יב. ו.

- לג. יב. ו.
 לד. יב. ו.
 לה. יב. ו.
 לו. יב. ז. כא.
 לז. יב. ז.
 לח. יב. ח-ט.
 לט. יב. ח.
 מ. יב. י.
 מא. יב. יא.
 מב. יב. יב.
 מג. יב. יב.
 מד. יב. יב.
 מה. יב. יג.
 מו. יב. יג.
 מז. (1) יב. יז. (2) יב. יד.
 מח. (1) יב. טו. (2) יב. יח.
 מט. יב. טו.
 נ. יב. טו.
 נא. יב. טז.
 נב. יב. טז.
 נג. יב. טז.
 נד. יב. יז.
 נה. יב. יז.
 נו. יב. יח.
 נז. (1) יב. יט. (2) יב. כ.
 נח. יב. כ.
 נט. (1) יב. ו. (2) יב. כא.
 ס. יב. כב.
 סא. יב. כב.
 סב. יב. כב.
 סג. יב. כג.
 סד. יב. כח.
 סה. יב. כח.
 סו. יב. כח.
 סז. יב. כט.
 סח. יב. כט.
 סט. יב. כט.
 ע. יב. ל.
 עא. יב. ל-לב.
 עב. יב. לג.
 עג. יב. לד.
 עד. יב. לה.
 עה. יב. לו.
 עו. יב. לו.
 עז. יב. לד.
 עח. יב. ל.
 עט. יב. לט.
 פ. יב. מ.
 פא. יב. מ.
 פב. יב. מא.
 פג. יב. מא-מב.
 פד. יב. ב. מג.
 פה. יב. מג.
 פו. יב. מד.
 פז. יב. מג-מה.
 פח. יב. מה.
 פט. יב. מו.
 צ. יב. מו.
 צא. יב. מז.
 צב. יב. מח, מט.
 צג. יב. מח.
 צד. יג. ה-טז.
 צה. יג. ב.
 צו. יג. ג.
 צז. יג. ה.
 צח. יג. ה, יא.
 צט. יג. ה.
 ק. יג. ה-טז.
 קא. יג. ה.
 קב. יג. ט.
 קג. יג. יא.
 קד. יג. יא.
 קה. יג. יב.
 קו. יג. יג.
 קז. יג. טז.
 קח. (1) י. ה. (2) י. יא. (3)
 קט. י. י.
 קי. (1) י. יב. (2) יא. ד. (3)
 (1) יב. ה. (2) יב. כט. (2) יב.
 ט. (3) יב. נא.
 קיא. י. יב.
 קיב. י. יט.
 קיג. י. כא.
 קיד. (1) יא. ב. (2) יב.
 ט. (2) יב. יז.
 קטו. יא. ב.
 קטז. יא. ד.
 קיז. יא. ה.
 קיח. (1) למלכות- יא. ח.
 (2) זה לזה- יב. ג.
 קיט. יא. ח.
 קכ. יא. י.
 קכא. יא. ח. יא. יא. ויצא.
 קכב. יב. א.
 קכג. יב. א.
 קכד. יב. ב.
 קכה. יב. ד.
 קכו. יב. ו.
 קכז. יב. ו.
 קכח. יב. ו.
 קכט. יב. ו.
 קכט. (1) יב. ד. (2) יב. י.
 קל. (1) י. כב. (2) יב. טו.
 קלא. יב. טו.
 קלב. יב. טז.
 קלג. יב. טז.
 קלד. (1) יב. יא. (2) יב. יז.
 קלה. (1) יב. טו. (2) יב. יט.
 קלו. יב. כ.
 קלז. יב. כ.
 קלח. יב. כב.
 קלט. יב. כו.
 קמ. יב. כח.
 קמא. יב. כח.
 קמב. יב. כח.
 קמג. יב. כט.
 קמד. יב. לד.
 קמה. יב. לה.
 קמו. יב. לט.
 קמז. יב. מא.
 קמח. (1) יא. ב. (2) יב. מ.
 (3) יב. מא. (4) יב. מב.
 קמט. (1) יב. כח. (2) יב. מג.
 קנ. (1) יב. ט. (2) יב. מוה.
 קנא. (1) יב. טו. (2) יב. מח.
 קנב. יג. ה.
 קנג. יג. ה.
 קנד. יג. ה-יד.
 קנה. יג. ה.
 קנו. יג. יא.
 קנז. יג. יב.
 קנח. יג. יג.
 קנט. יג. יג.
 קס. יג. יד.
 קסא. יג. יד.
 קסב. יג. טז.
 קסג. יג. ג.
 קסד. יג. ד.

פתחי אמרי מנחם פרשת בא

הנושא המרכזי ותוכן העניינים
למאמרי רבינו בפר' השבוע

כמה כללים ל'פתחי אמרי מנחם'.

- א. כל מקום שמופיע קן - בכותרת פירושו שרבינו מבאר עוד ענין נוסף במאמרו, ולמרות שעל פי רוב הוא מקשר את שני העניינים לענין אחד, מכל מקום כיון שהם שני עניינים, חילקנו אותם לשני כותרות, אבל כיון שהם מופיעים באותו מאמר לא כתבנו לזה כותרת נפרדת, וגם בתוכן העניינים השארנו את זה על אותו אות אלא שחילקנו את זה כשני מאמרים נפרדים.
- ב. כל מה שמופיע בתוכן העניינים הם לשון רבינו זי"ע מבלי לגרוע או להוסיף, אלא שהם לא כסדר הנאמר במאמר, כדי להבליט יותר את תוכן הענין, (זולת במקומות בודדים כדי לקשר את רצף הענין).
- ג. בכל מאמר ומאמר יש עוד כמה נושאים או עניינים שלא הובאו כאן, כי המטרה היא רק להביא את הנושא המרכזי והעיקרי שבמאמר, ואידך זיל גמור.
- ד. הכותרת הראשית [הקצרה] היא על נושא המאמר, והכותרת המשנית [הארוכה יותר] היא על תוכן המאמר.
- ה. מטרת המפתחות לתת מראה מקום לנושאים המבוארים בפרשה, ואין צריך לומר שאין זה שום תחליף לעצם לימוד המאמר, ואי אפשר להוציא מזה כלום חוץ מהמראה מקום.

תוכן הנושאים:

[א] תשובה - כפיות טובה - הכרת הטוב - שבת / ומילה. ב] מילה / ושבת - גאווה - קנאת סופרים. ג] המתקת הדינים. ד] יסורים. ה] מלחמת היצר - פגה"ב - יציאת מצרים / תיקון היסוד - גאולה - תורה. ו] תורה. ז] הכברת הלב - תורה - שמירת עינים. ח] טבע - ארץ ישראל/ט] יצי"מ בחפזון - תורה - תורה - אמונה. י] קרבן פסח - מכת בכורות - אמונה וקדושת היסוד - ענוה.

תוכן המאמרים

(א-י)

[א] תשובה, בהכרה בחסדי השי"ת זוכים לתשובה על פגה"ב.

ככל שהאדם מכיר בשפלות ערכו ונעשה נכנע ושפל, בא אליו העזר מאת השי"ת, יען כי הוא מכיר ויודע כי עזרי מעם ה', ונתגלה על ידו חסדי השי"ת, וממילא חפץ הקב"ה להשפיע עליו מחסדיו, ומסייע לו ברוב רחמיו וחסדיו להתגבר על היצר ולזכות לתשובה, אבל אם האדם מתגאה ומרים לבו חלילה, אז ניטל ממנו העזר העליון, כי ממילא לא יהיה מכיר בחסדי השי"ת, ואז אין לו עצה ומנוס ומפלט רח"ל.

כפיות טובה, כפיית טובה היא מחמת גיאות.

כפיית טובה הוא מחמת גיאות, שמתגאה על בני אדם, וחושב כי אף אם יעשו עמו כל טובות שבעולם הכל כנגדו כאין, כי כזה וכזה חייבין לו כל העולם, וע"כ אינו משלם להם טובה אלא הוא כפוי טובה.

הכרת הטוב, ישראל מכירים בטובת וחסדי השי"ת.

ישראל יודעים 'לרצות' את בוראם באהבה וחיבה, שהמה מכירים בטובתו של מקום, ובזה עושים 'רצונו', שיוכלו רחמיו להתגלות ויוכל להקרא רחום, ועל ידי זה ה' באור פניך הילכוון, הם זוכים לרחמים וחסדים מאתו ית', בבחינת מאור פנים.

שבת ומילה, באמצעות קדושת השבת והמילה באים להכיר בטובתו ית'.

אמרו חז"ל אין ישראל נגאלין אלא בזכות שבת, כי באמצעות קדושת השבת באים להכיר בטובתו ית', ובזכות זה נגאלים כדי שיתגלו רחמיו ית"ש, [אכן אף על פי כן גדולה מילה שרדחה את השבת, כי המילה גורמת להכרת טובתו ית"ש על ידי מעשה, משא"כ בשבת באים להכרה זו על ידי שב ואל תעשה, והבין].

*

ב] מילה ושבת, אות מילה ואות שבת, המה שניהם בחינת דעת.

אות מילה ואות שבת, שהמה שניהם בחינת דעת, מילה נקראת אות ככתוב ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם, והיא בחי' דעת כמבואר בתיקונים (ה). דעת איהו יסוד, וכן שבת נקראת אות ככתוב אך את שבתותי תשמרו כי אות היא ביני וביניכם, והיא ג"כ בחי' דעת, כסיומא דקרא לדעת כי אני ה' מקדשכם.

גאווה, מחמת הגאווה מפסיד הרעת.

דעת הוא בחי' יסוד, וכל אדם שיש בו גסות הרוח לבסוף נכשל באשת איש (סוטה ד:), א"כ נמצא אשר מחמת הגאווה מפסיד הרעת.

קנאת סופרים, כאשר עוסק בתורה וגורם שאחרים ילמדו, נעשה בזה כסא לטוב, והטוב מתרבה אצלו.

וממוצא הרברים נקח מוסר השכל, שאם הרע הגורם לטוב נעשה כסא אל הטוב, ונהפך כולו להיות טוב, כל שכן כשטוב גורם לטוב, ודאי נעשה כסא אל הטוב השני, ונעשה טוב כפול ומכופל, וזה לימוד גדול לכל איש, שכאשר עוסק בתורה וגורם שאחרים ילמדו, ע"ד קנאת סופרים תרבה חכמה, הנה בזה נעשה כסא לטוב, והטוב מתרבה אצלו - כל שיש בו מדת הענוה.

*

ג] המתקת הדינים. ע"י מציאת שורש החסד בדין עצמו נמתקים הדינים ונהפכים לרחמים גמורים.

איתא בספה"ק תולדות יעקב יוסף בשם מרן מוהר"י בעש"ט זי"ע, מה שביאר בכתבי האריז"ל למתק הדינים בשרשן, היינו ע"י שימצא בדין שורש חסד אז נעשה הכל חסד ונמתק הדין בשורש חסד זה שמצא בו, ע"כ דברי קדשו. והמכוון בזה, כי באמת כל מטרת הבריאה לא היתה כי אם למטרת החסד, וכל מציאות הדין בעולם אינו אלא למטרה זו, כדי שילכו הנבראים בדרך הטוב והישר ויוכלו הרחמים להתגלות, כלומר עצם הדין איננו הנהגה נפרדת אלא לצורך הרחמים, נמצא א"כ אשר הדינים עצמם המה באמת הגורמים לחסדים, והתבוננות זו היא מציאת שורש החסד בדין עצמו, ועי"ז נמתקים הדינים ונהפכים לרחמים ונעשה הכל חסד.

*

ד] יסורים. ישראל מתבוננים ביסורים הבאים עליהם רח"ל ובאים עי"ז לתשובה.

'אשרי העם יודעי תרועה', תרועה הוא מלשון תרועים שבבט ברזל, פ' אשריהם ישראל שאם באים עליהם יסורים רח"ל, המה מתבוננים על מה ולמה באו, ודאי כדי להזכירם להיטיב מעשיהם, והם באים מכח זה לתשובה שלימה, ועל ידי זה 'ה' באור פניך יהלכון', המה זוכים שיתעורר עליהם רחמי השי"ת, שזהו הארת פניו ית"ש, שמתמלא רחמים עליהם.

*

ה] מלחמת היצר. בלתי אפשרי לעשות תשובה ומלחמת היצה"ר זולת ע"י עזר עליון.

בדרך הטבע בלתי אפשרי לעשות תשובה ומלחמה נגד היצה"ר המבקש נפשו של אדם, שהרי הוא מלאך והאדם הוא בשר ודם, ומן הנמנע שבשר ודם קרוץ מחומר יתגבר על מלאך לנצחו, זולת על ידי עזר השי"ת, אמנם מי שמתגאה ומתפאר בנפשו הריהו גורם לעצמו התרחקות מהשי"ת, ומזה בא אליו הכבדת הלב, היינו שניטל ממנו העזר העליון, כיון שאין השי"ת עמו, וממילא אינו יכול לעמוד נגד היצר.

פגה"ב. ע"י התכוננות בשפלות מצבו מועיל התשובה אף לפגה"ב.

נראה שמה שכתב הזוה"ק שאין מועיל תשובה על פגם הברית, כי הקדושה בזה תלויה במחשבה שהיא בחינת חכמה, כח מה, ואם פגם בזה הנה פגם ודאי בבחי' חכמה ובא לידי גיאות, ועל ידי זה נתרחק מהשי"ת ואין לו העזר העליון להתגבר על יצרו הרע, וממילא אין ביכולתו לעמוד נגדו בתשובה שלימה, אךן אם הוא מתבונן ברוע שפלות מצבו, כי רע ומר עזבו את ה', ונעשה באמת נכנע ושפל, הנה לזה גילה א"א ז' צללה"ה שמועיל תשובתו אף לפגם הברית.

יציאת מצרים / תיקון היסוד. יציאת מצרים היתה ע"י תיקון היסוד.

יציאת מצרים היתה על ידי תיקון היסוד, לכן היה נצרך שיהיו בבחינת אגודת אזוב, ר"ל באגודה אחת הבאה מתוך הכנעה ושפלות כאזוב, כדי שמתוך כך יזכו לעזר עליון נגד היצר ותועיל תשובתם, ויבואו לתיקון הברית ויזכו לגאולה.

גאולה. ע"י אגודת ישראל ששרשה במדת הביטול באים לקדושת היסוד וזוכים לגאולה.

ביאור מאמרם ז"ל אין ישראל נגאלין עד שיהיו כולן אגודה אחת, כי ע"י אגודת ישראל ששרשה במדת הביטול באים לקדושת היסוד וזוכים לגאולה.

תורה. התורה הק' היא העזר העליון להתגבר על היצה"ר ולקדושת היסוד.

כל עיקר מטרת היציאה ממצרים היתה קבלת התורה, כי התורה הקדושה שהיא שמא דקוב"ה היא העזר העליון להתגבר על היצה"ר ולכבד לקדושת היסוד.

*

ו] תורה. על ידי עסק התורה מעורר בחינת כתר ומבטל כח הסטרא אחרא.

כאשר האדם עוסק בתורה הקדושה, הנה כמו כן בזה מעורר בחי' כתר ומבטל כח הסט"א, כי עי"ז נתעורר ענין בריאת העולם, שהיה בכח התורה, וזה הוא רצונו של מקום, ממילא נתעורר בחי' הרצון שהוא כתר ומבטל כח הסט"א.

*

ז] הכברת הלב. ע"י גאווה נמצא כל כולו תחת רשות הקליפה והסט"א וקשה לו לעשות תשובה וזה הוא הכברת הלב.

האדם עצמו יש בו בחינת ד' אותיות שם הוי', והוא מספר מ"ה, להורות שע"י שיש לאדם ביטול להשי"ת, בחינת מה, שוכן אצלו השם הוי' ב"ה, אמנם כאשר הוא מתגאה וגורם שיתאחזו הקליפות גם בשני אותיות י"ה, הנה [אז נסתלק ממנו השם הוי' והוא] נמצא אז כל כולו תחת רשות הקליפה והסט"א רח"ל, ונעשה פגום לגמרי, ונשאר ריק בלי שום קדושה כלל, וממילא קשה לו לעשות תשובה, וזה הוא הכברת הלב.

תורה. עיקר הדרך לתשובה הוא לימוד התורה שבזה מפקיע עצמו משעבוד הסטרא אחרא.

עיקר הדרך לתשובה הוא לימוד התורה, שיהיה עוסק בתורה מתוך הכנעתו, כי על ידי לימוד התורה מתעצם ומתאחד עם התורה כדברי הב"ח (או"ח סי' מז), בבחי' ישראל נוטריקון י"ש

ש'ישים ר'יבוא א'ותיות ל'תורה שנעשים עצם התורה, ואורייתא שמא דקוב"ה הוי, ממילא מתאחד עם השי"ת, בבחינת קוב"ה ואורייתא וישראל חד, ונכנס תחת רשותו ית', ובזה מפקיע עצמו משעבוד הסטרא אחרא, ויכול לבוא לתשובה.

שמירת עינים. על ידי שמירת עינים שלא להסתכל במקום אסור זוכים למאור התורה.

על ידי שמירת העינים שלא להסתכל במקום אסור, שזה שורש קדושת היסוד, בזה זוכים למאור התורה, היינו על ידי שמירת עיניהם מראיות אסורות שזהו שמירת היסוד, הם זוכים לתורה, ובכח זה 'ה' באור פניך יהלכון', המה מתקרבים לאור הוי' ב"ה, להיות תחת רשותו יתברך ולזכות לתשובה.

*

[ח] טבע. כח הטבע נמסר בידם של ישראל לעשות בו כרצונם.

הטבע הוא צמצום והסתור, ויכולים בני אדם לבוא הימנו לידי טעות, לומר כי לא מהשי"ת הוא חס ושולום, אכן ישראל המה יודעים אל נכון כי אינו אלא הסתר, והם מרימים ומנשאים את הטבע, לידע כי גם הטבע הוא מאתו ית', מבחי' חכמה, כמו הלמעלה מדרך הטבע, ואין שום הברל ביניהם כלל, ומפאת זה נמסר הטבע בידם לעשות בו כרצונם.

ארץ ישראל. מקומם הטבעי של ישראל הוא בארץ ישראל.

מבואר בספרי המהר"ל ז"ל שמקומם הטבעי של בני ישראל הוא בארץ ישראל, היינו כי ארץ ישראל נקראת נחלת ה', על היות ההנהגה בה בבחינת הוי', למעלה מדרך הטבע, כמו שאמרו בגמ' עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת וכו', וישראל המה ג"כ למעלה מדרך הטבע, כנזכר שישראל עלו במחשבה, בבחינת חכמה, על כן מקומם הטבעי הוא בארץ ישראל.

*

[ט] יצי"מ בחפזון. היה צורך להוציא את ישראל ממצרים בחפזון שיתנוצץ בהם קדושת הברית.

יציאת מצרים להיות בחפזון במהירות יתירה, כי באמת בלעדי התורה אי אפשר לאדם לבוא לקדושת היסוד, ובמצרים הגיעו ישראל עד למ"ט שערי טומאה, היינו שהיו משוקעים בהיפך הטהרה שהיא קדושת היסוד, כדאיתא יסוד איהו סדר טהרות, כי היא עיקר טהרת האיש הישראלי, ומנגד עדיין לא האיר להם אז אור התורה, ועוד מעט רגע קט היו נופלים לעומק יותר, ושזב לא היו יכולים לזכות לאור התורה, והיו נשאים ח"ו בעומק הקליפה, לזאת היה ההכרח להוציאם בחפזון, שיתנוצץ בהם אור קדושת הברית, ויוכלו לצאת משערי הטומאה שנפלו בהם.

תורה. בכח אור התורה אפשר לצאת מכל עמקי הקליפות באיזה עומק שיהיה.

לאחר יציאת מצרים שכבר זכו ישראל לאור התורה, ואחרי קבלת התורה בהר סיני שנעשו עצם התורה, מעתה בכח אור התורה יכולים לצאת מכל עמקי הקליפה, באיזה עומק שיהיה ח"ו על כן אמר הנביא כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו, כי אין להתיירא עוד שנישאר ח"ו בעומק הקליפה, אחר שיש בידינו התורה, ואנחנו עצם התורה, שהיא עצם כח הטהרה.

תורה. ע"י אור הרעת מהתורה"ק זוכים להשיג קדושת היסוד שבה תלוי כל חיות האדם.

אמרו רז"ל גדולה תורה שהיא נותנת חיים, ואמרו עוד אין חיים אלא תורה, והמשתמש באור תורה אור תורה מחייהו, הכוונה בכל זה שע"י אור הרעת מהתורה הקדושה זוכים לצאת ממעמקי הקליפה ולהשיג קדושת היסוד שבה תלוי כל חיות האדם.

אמונה. האמונה היא עיקר תוכן ומהות התורה הקדושה.

האמונה בה' היא היא עיקר תוכן מהות התורה, ומפאת זה זוכים על ידי האמונה למדת יסוד, ובכח זה זכו ישראל לגאולה, כי הגם שאת עצם אור התורה לא היה להם, עם כל זה כח האמונה, מהותה של תורה, היה להם גם אז במצרים, מכוחו של יעקב אבינו ע"ה שהיתה מטתו שלמה, ובזכות זה נגאלו, אלא שאמונה אין לה קיום בלא תורה, כדאיתא בזוה"ק (ח"ג לה). תורה היא קיומא דכל מהימנותא, על כן היתה ההוצאה צריכה להיות בחפזון.

*

י] קרבן פסח. מצות קרבן פסח הוא ביעור עבודה זרה ובפנימיות ענינו הוא ביטול הגיאות.

מצות פסח הוא ביעור עבודה זרה, ובפנימיות ענינו הנה הוא ביטול הגיאות, היינו כי הבורא ב"ה אין עוד מלבדו, ומצד זה צריך האדם להיות נכנע ובטל לפניו ית', כי כן הוא האמת שאין שום מציאות זולת מציאותו ית"ש, לא כן אם מתגאה בעצמו, הנה נראה ח"ו ח"ו כאילו יש עוד מציאות, היינו מציאותו הוא, ובזה הריהו מורד במלכות שמים, וכאילו עובר ע"ה.

מכת בכורות. הגאולה היתה בזמן מכת בכורות שעל ידי ביטול הסט"א נתגבר סטרא דקדושה.

הגאולה היתה בזמן מכת בכורות, כי בכור מורה על המחשבה, כדאיתא בכור דא חכמה, וכשזה קם זה נופל, היינו ע"י ביטול הסטרא אחרא נתגבר סטרא דקדושה, לזאת ע"י ביטול המחשבה הטמאה של מצרים שהיא הגיאות, באו ישראל לקדושת המחשבה, שהיא מחשבת ההכנעה והביטול מפניו ית', ועל ידי כך זכו לגאולה.

אמונה וקדושת היסוד. ע"י ביטול הגיאות באים לאמונה וקדושת היסוד.

ע"י ביטול הגיאות שהוא תוכן קדושת המחשבה באים לאמונה ולקדושת היסוד, בבחי' וצדיק באמונתו יחיה, כי שורש שני אלה הוא במחשבה, וזהו שאמר והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך, ר"ל מה שיקדשו כל בכור בבנ"י שהוא בחי' המחשבה, זה יהיה 'לאות על ירך', רמז להאמונה, שידע כי הכל מאתו ית' ולא יבוא לומר כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, 'ולזכרון בין עיניך' רמז לקדושת היסוד התלוי בשמירת העינים, כי שני אלה נמשכים מקדושת המחשבה בביטול הגיאות.

ענוה. ע"י מדרת הענוה מגיעים לשלימות האמונה ועי"ז למדת היסוד.

על ידי מדרת הענוה מגיעים לשלימות האמונה ועי"ז למדת יסוד, ובמדה זו זוכים לחן מאתו ית', כמאמר הכתוב (משלי ג, לד) ולענוים יתן חן, וענין החן הוא התפשטות החסדים כידוע.

